

Beeldkwaliteitplan Urk 2004

2016.02547

Beeldkwaliteitplan Urk 2004

Colofon

Het Oversticht

Zwolle, juni 1992

Gemeente Urk

Gewijzigde druk april 2004

Opmaak

I-C-U

Druk

Drukkerij Het Kleine Klif

Oplage

100

Voorwoord	4
1. Inleiding	6
2. Ontwikkeling van Urk	7
2.1 Hoogteverschil	9
3. Bebouwing op Urk	11
3.1 Functiekaart	11
a. wonen	
b. werken	
c. voorzieningen	
d. verkeer	
3.2 Zichtlijnen	12
3.3 Bebouwing	16
3.4 Bijgebouwen	18
3.5 Kappen	20
3.6 Hoven/tuinen	21
3.7 Erfafscheidingen	23
3.8 Kleurgebruik, materiaal en detaillering	24
3.9 Structureel groen	25
3.10 Bijzondere panden	26
3.11 Ruimtelijke structuur en ruimtelijke samenhang	28
4. Zeven thema's en drie kerngebieden	32
4.1 Begrenzing van de themagebieden	32
4.2 "Vorken" van Urk	34
4.3 Contour van het eiland: het paalscherm	35
5. Knelpunten	36
6. Aanbevelingen	38

Voorwoord

In de nota van de ministeries van WVC en VROM uit 1991, Ruimte voor Architectuur, wordt een beeldkwaliteitplan als volgt omschreven:

- Het beeldkwaliteitplan geeft in woord en beeld en voor verschillende schaalniveaus de uitgangspunten aan voor het te ontwikkelen stedenbouwkundige en architectonische ontwerp. Het is een op locatie en situatie afgestemd referentiekader voor de architectonische en stedenbouwkundige vormgeving. De grondslag voor de ontwikkeling van een beeldkwaliteitplan is een inventarisatie, analyse en evaluatie van de ruimtelijke kwaliteit van de bestaande gebouwde omgeving. Beeldkwaliteitplannen vormen een aanvulling op de bestaande gemeentelijke instrumenten als het bestemmingsplan, dat op het gebruik is gericht.

Dit rapport bevat zo'n inventarisatie, analyse en evaluatie van de ruimtelijke kwaliteit van Urk.

Het rapport besluit met een stelsel van aanbevelingen aan het gemeentebestuur van Urk voor het voeren van ruimtelijk

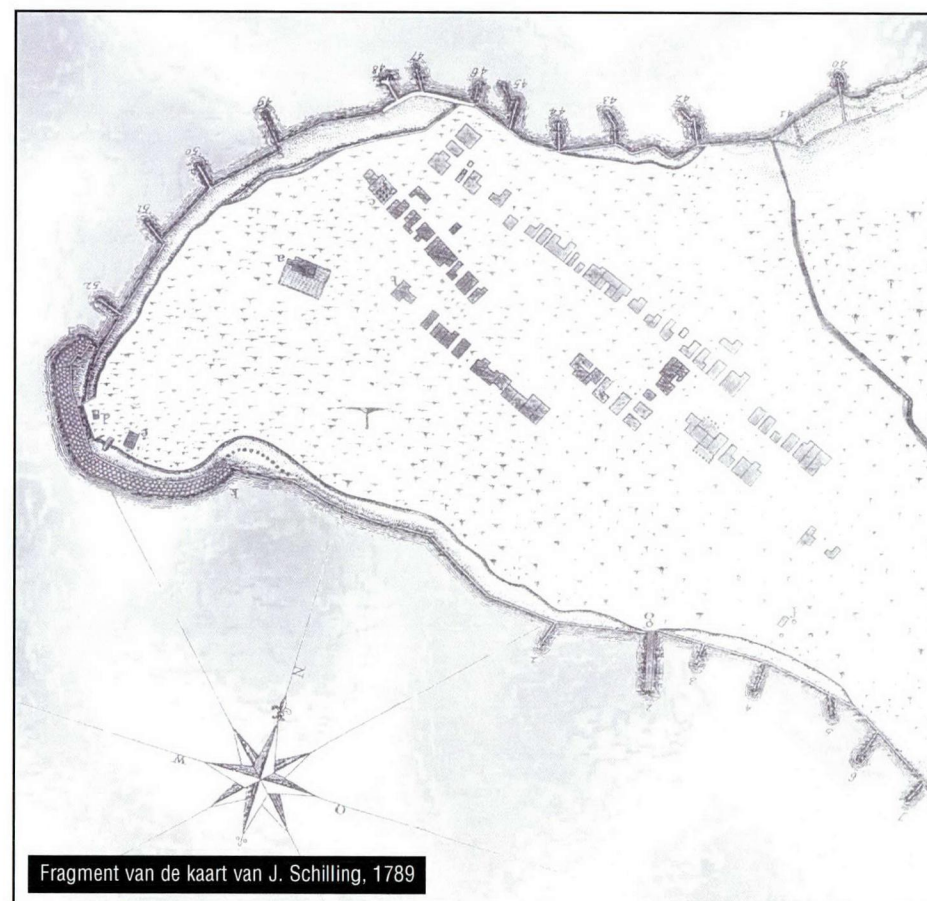
beleid in de kom van Urk. Die aanbevelingen zijn geformuleerd door Het Oversticht te Zwolle en berusten op een analyse en interpretatie van feiten en gegevens, die de opstellers van het rapport in de maanden tussen de opdracht (maart 1992) en de presentatie (juni 1992) verzamelden. In 2004 is het rapport geactualiseerd in verband met het vaststellen van de wettelijk verplichte Welstandsnota.

Het Oversticht kent Urk weliswaar al wat langer, maar kon zich bij het maken van dit plan opstellen in de comfortabele positie van een relatieve buitenstaander. Onze manier van kijken, zoals in analyse en interpretatie (§ 2 t/m 5) is neergelegd, is slechts één van de "lezingen" van Urk, die denkbaar zijn. Wij hebben die "lezing" getoetst en bijgesteld in gesprekken met verschillende Urkers en weten dat weinig Urkers hun eiland tot nu toe zo hebben bekeken ("gelezen"). Het belangrijkste doel van het beeldkwaliteitplan is dan ook: tot belangstelling voor en bewustzijn van de ruimtelijke kwaliteit van het oude dorp aan te zetten. Vaak zijn er meerdere oplossingen mogelijk om tot het doel te komen.

Dit rapport werd gemaakt door de land-

schapsarchitecte mevrouw ir. G. Bierema en de kunsthistoricus drs. D. Baalman van Het Oversticht, in samenwerking met

de heren R.T. Oost en S. van Minnen van de afdeling ROM van de gemeente Urk. Op basis van de studie van kaartmateri-

aal en literatuur werd allereerst een beeld gevormd van de ontwikkeling van het eiland Urk in de loop van de tijd, waarbij de bebouwingsgeschiedenis de meeste aandacht kreeg. Dat beeld werd "in het veld" geverifieerd, aangevuld en verfijnd. In een reeks interviews met T. de Vries, A. van Urk, A.J. Olthof, mevrouw K. Thieck en Burgemeester S. Veninga en Wethouders A.P. Hakvoort en S. Kramer-Brouwer werd de visie van de opstellers vergeleken met de ervaringen van bewoners en andere bij het wel en wee van Urk betrokkenen. Door het gemeentebestuur werd een begeleidingscommissie ingesteld, waarmee regelmatig de voortgang werd besproken. De commissie, onder voorzitterschap van de verantwoordelijke wethouder mevrouw S. Kramer-Brouwer, bestond uit: de heer M. Bogerd (gemeente Urk), de heer E.C. van Millingen (historische vereniging), de heer S. Wever (Provincie Flevoland), de heer A.J. Olthof (welstandstoezicht) en de heer H. de Boer (winkeliersvereniging "Wijk 2").

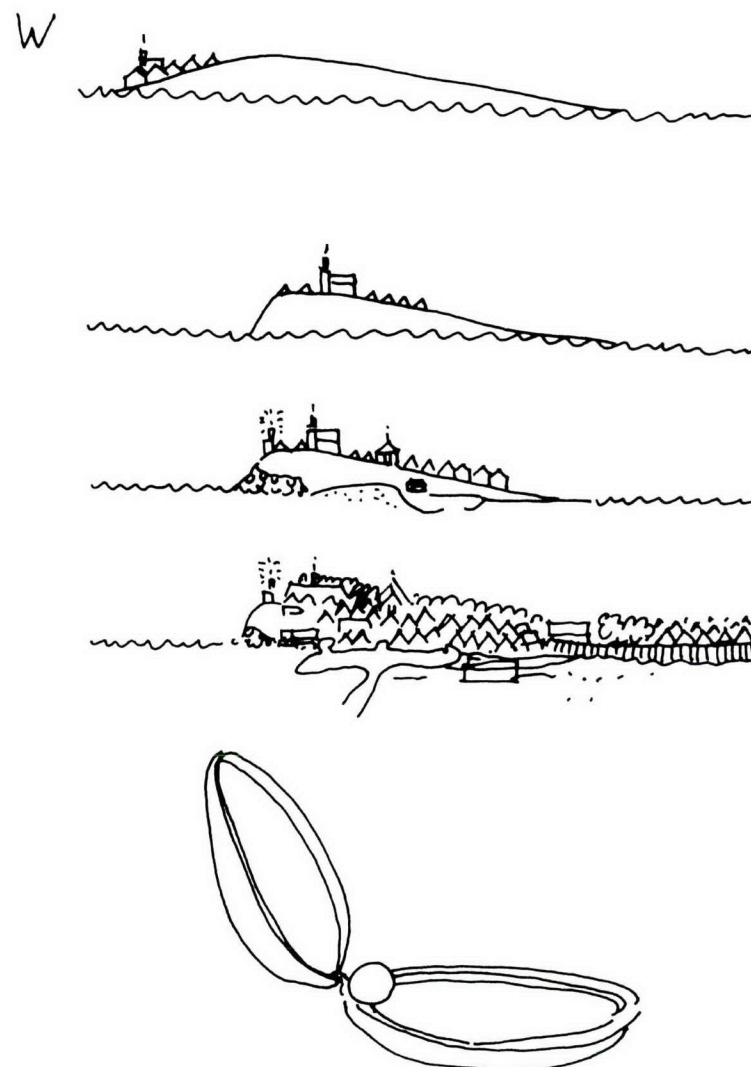
Deze versie van het rapport is een in 2004 aangepaste tweede druk. Veel van de aanbevelingen uit 1992 voor specifieke locaties zijn inmiddels uitgevoerd en daarom niet meer opgenomen. Omdat over de status en kwaliteiten van het tuindorp discussie ontstond, is de tekst op dit punt verduidelijkt en aangevuld (zie pagina 42). Voor het overige zijn de wijziging

van de Woningwet in 2003 en het instellen van het Beschermd Dorpsgezicht de basis voor de aanpassingen. Voor de aanpassing werd dankbaar gebruik gemaakt van schriftelijke opmerkingen die landschapsarchitecte mevrouw ir. G. Bierema reeds in 1996 had gemaakt. De versie van 2004 is ambtelijk voorbereid door de werkgroep Welstandsnota 2004 onder voorzitterschap van de heer R.T. Oost met als leden de heren R. de Boer, L. Brussé, L. Ras, S. van Minnen en P.J. van Slooten. De ambtelijke stukken zijn getoetst door een Klankbordgroep die onder voorzitterschap stond van wethouder A.P. Hakvoort en bestond uit: de heren K. Brouwer (gemeenteraad), P. Brouwer (bedrijvenkring), R. van Dijk (plaatselijke horeca), S. van Groningen (welstandscommissie), K. Heutink (aannemersvereniging Wijk 2) en namens de gemeente Urk de heren R.T. Oost, R.I.J. de Smit en H.K. Wethmar. Na het doorlopen van de inspraakprocedure heeft de Gemeenteraad het Beeldkwaliteitplan Urk 2004 vastgesteld.

Aan allen die aan de totstandkoming van dit rapport meewerkten betuigen wij onze dank.

Urk, april 2004.

College van Burgemeester en Wethouders gemeente Urk.

Urk, de parel van Flevoland

1. Inleiding

Van oude kaarten is de ontwikkelingsgeschiedenis van Urk goed af te lezen. De hoofdvorm van het eiland is steeds afhankelijk geweest van de pleistocene kern (de keilemen bult) en de heersende windrichting. Belangrijke afslag in het noordwesten en wisselende zanddepots in het oosten hebben die hoofdvorm diverse malen gewijzigd. Door de afslagen in het westen en de verschuiving oostwaarts van de kustlijn, moest het dorp geleidelijk naar het oosten worden verplaatst, wat ook betekende: meer de bult op.

Aan het eind van de achttiende eeuw heeft het dorp op Urk in feite alle kenmerken van een brinkdorp: een grazige bult met een bebouwing in lijnen, die een ruimte in het midden vrijlaat. Als gevolg

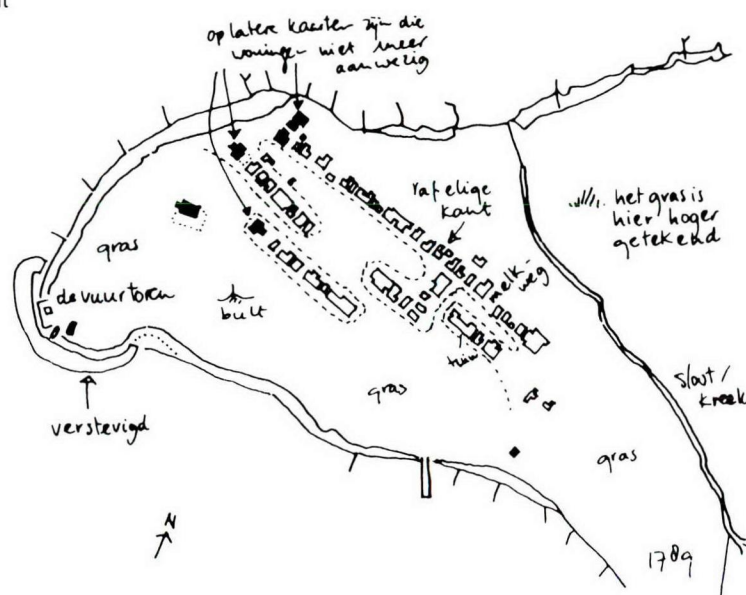
van de omzetting van bouwland in weiden hooiland en door toenemende bebouwing nam het areaal bouwland steeds af. Landafslag in het westen en verandering in de waterhuishouding, alsmede slechte marktprijzen, deden de veeteelt in betekenis afnemen. Daarbij steeg het inwonertal jaarlijks met ongeveer vijfentwintig. Urkers werden voor de verwerving van hun inkomen als het ware de zee opgedreven. In de loop van de twintigste eeuw zijn de visserij, de visafslag en de visverwerkende industrie de belangrijkste bronnen van inkomsten voor Urk geworden. Na de inpoldering van de Noordoostpolder, waarin het eiland werd opgenomen, werd voor woningen en bedrijven uitbreiding gevonden op het nieuwe land.

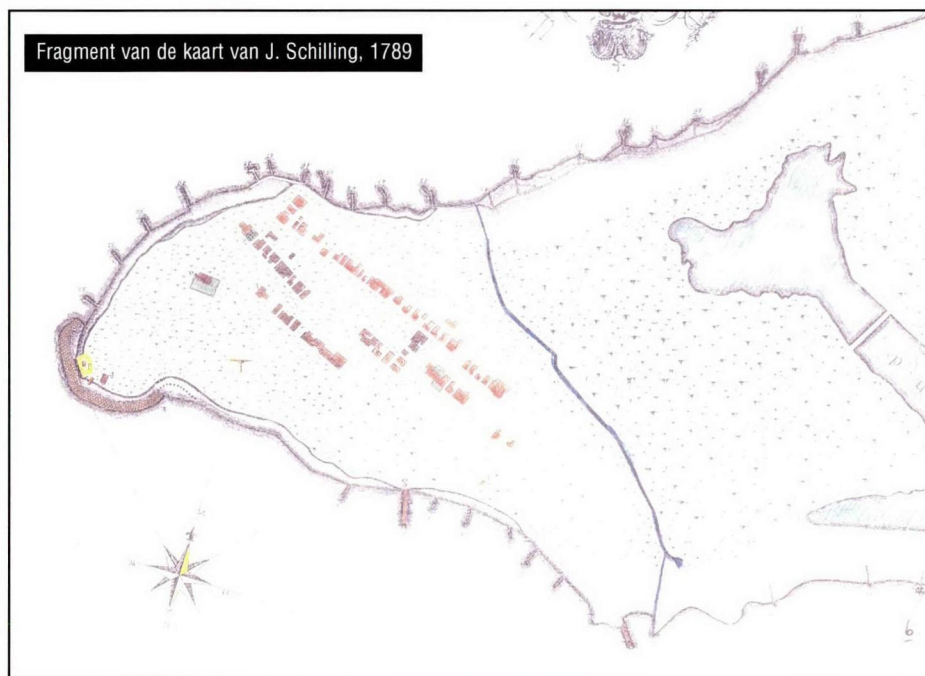
2. Ontwikkeling van Urk

Voor de landmeter van Amsterdam, J. Schilling, was aan het eind van de achttiende eeuw de bebouwing van het eiland niet minder interessant dan de vuurbaak en omgeving aan de (versterkte) zuidwestelijke punt. In dienst van Amsterdam was voor hem alles van belang, dat de zeevarenden als baken of herkenningspunt kon dienen. De weergave van de bebouwing van Urk op zijn kaart uit 1789 is nauwkeuriger dan die van verschillende cartografen vóór hem, wat alleen al hieruit

blijkt, dat de blokken die hij tekende, nu nog goed herkenbaar zijn. Het dorp is tot 1789 vermoedelijk al enkele malen oostwaarts verplaatst, omdat landafslag aan de noordwestzijde voortdurend bebouwing vernielde en de bevolking dwong het hogerop te zoeken op de hoge keileembult die de kern van het eiland vormt. De omgeving van het Kerkje aan de Zee was en is het hoogste punt: de huizen die Schilling tekende, stonden in de luwte van de bult.

Fragment van de kaart van J. Schilling, 1789

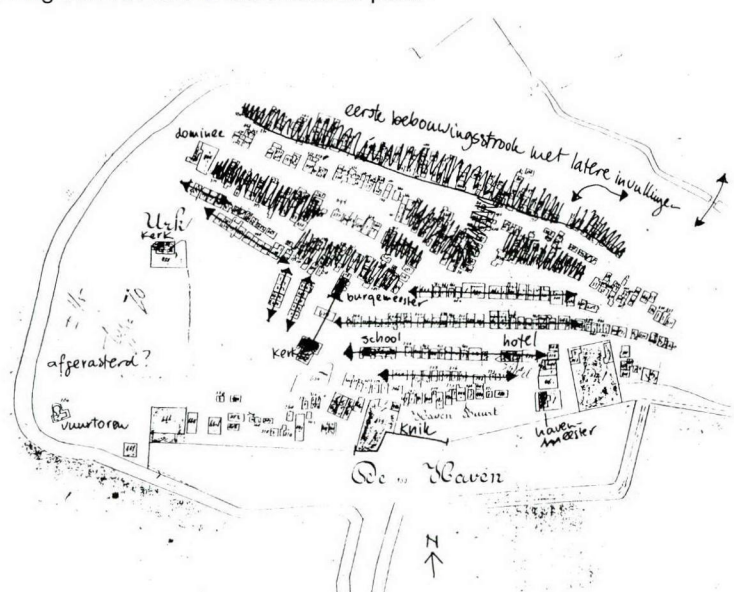
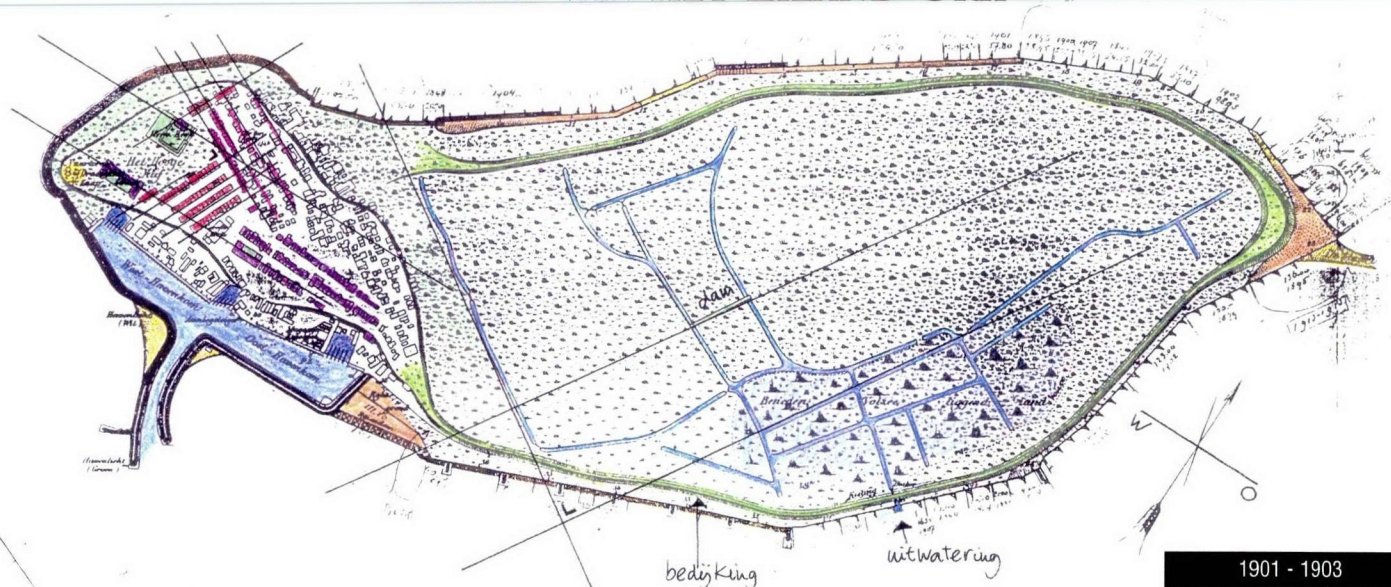

Als we Schilling's weergave mogen geloven (en vergelijking met de huidige situatie lijkt dat te wettigen), dan stonden de woningen met hun voorzijde naar het zuiden gekeerd tegen een min of meer rechte rooijlijn. De achterzijde toont heel wat rafeliger door allerlei aan- en bijbouwen. Aan de structuur van de bebouwing, met lange rechte lijnen in de richting noord-

west/zuidoost die een open gebied omsluiten, laat zich een brinkdorp herkennen. Ten oosten van de kreek, op het lage deel van het eiland, bevonden zich de hooi- en bouwlanden, die verdeeld waren volgens de beginselen, die ook de Drentse brinkdorpen kenmerken. Daar ook bevond zich, aan de zuidzijde, de Rheede, de voorloper van de Urker haven.

De bebouwing van het eiland werd voortgezet aan de zuidzijde van de bult, toen daar de eerste haven ontstond, terwijl tegelijkertijd de open ruimte van de brink langzaam werd volgebouwd. Het vee werd meer en meer teruggedrongen op de gemeenteweide ten zuiden van het Kerkje aan de Zee. Vervolgens werden de lange straten van Wijk 2 aangelegd en bebouwd, alsmede het wijkje ten westen van de Bethelkerk. Tenslotte werden, en dat kon tot in de jaren vijftig van deze eeuw op zich laten wachten, op de grens van Wijk 1 en 2, de gaten opgevuld. Zoals de kaart uit 1901-1903 laat zien, wisselen de richtingen van de bebouwing sterk in elke onderscheiden perio-

KAART VAN HET EILAND URK

de, maar er zijn belangrijke constanten. Van de structuur ten zuiden van het oude dorp is de dominante richting oost/west: het Kerkje aan de Zee, de (nu gesloopte) school, het gemeentehuis (nu museum) en de Raadhuisstraat en omgeving (Wijk 2) volgen deze richting. Het wijkje naast de Bethelkerk sluit echter aan bij de hoofdrichting van het oude dorp. Op het lage deel van het eiland vallen de lange lijnen op van kreek en dam, alsmede het snoer van de kustverdediging. Zo is de inrichting van een in de hoofdvorm grillig eiland bepaald door de jalons van landmeters. De

bolle zuidwestzijde van het eiland is bij de havenaanleg gesystematiseerd tot een knik in de kadeliijn, ter plaatse waarvan we de middelste van drie werven aantreffen. De bebouwing aan de haven richt zich naar de kaden.

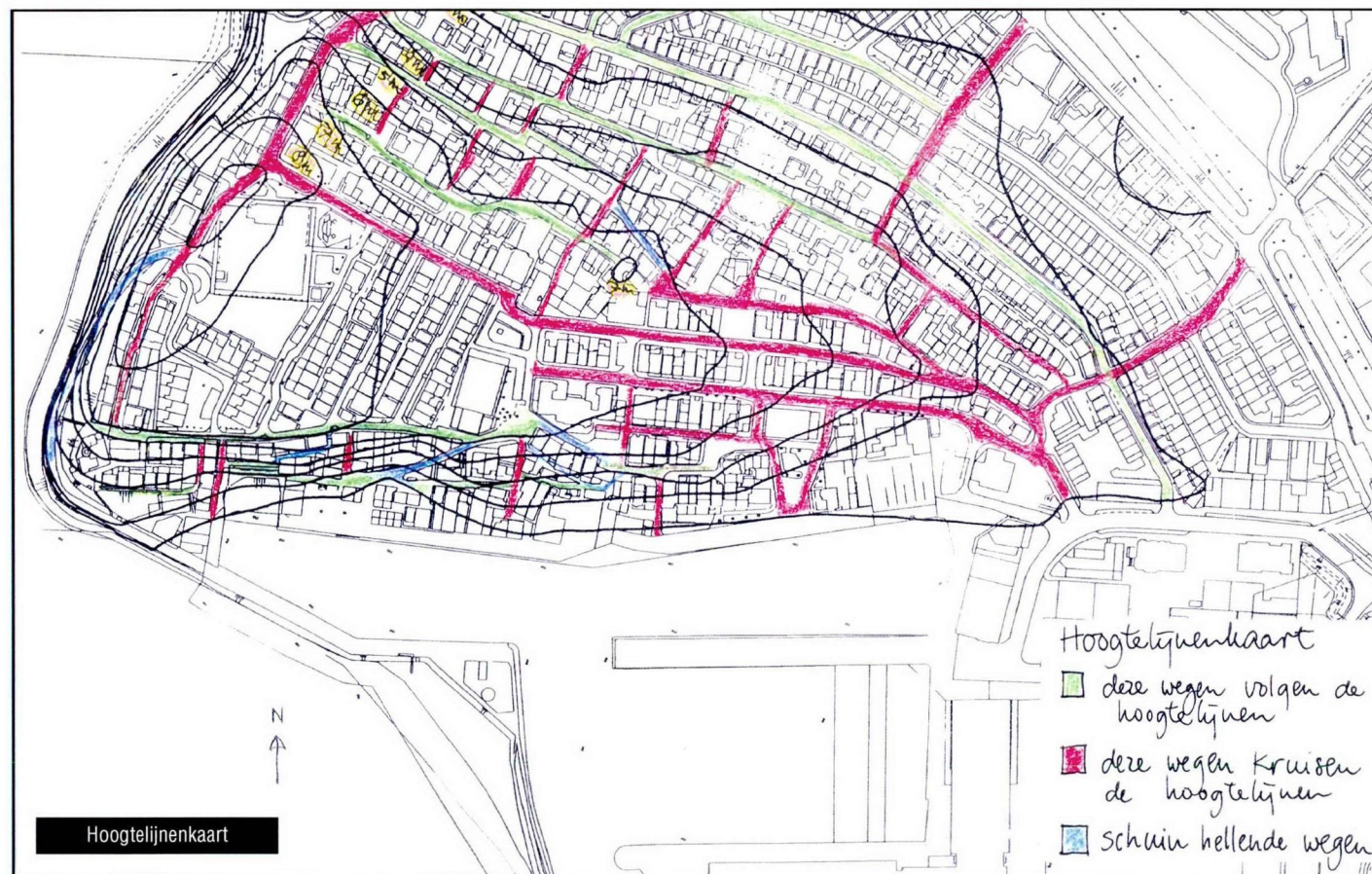
Het overheersende karakter van het eiland rond 1900 blijft dat een groene bult met huizen; er is nog geen bestrating, zodat op de intensief gebruikte verkeerspaden (en bij goten en open rioleringen) het gras is verdwenen.

2.1 Hoogteverschil

De meeste van de vormkenmerken van de aanleg van Urk krijgen een logische achtergrond als zij worden geplaatst op een hoogtelijnenkaart. Het hoogteverschil van zo'n negen meter op een klein territorium is een voor Nederland zeer zeldzaam fenomeen, dat Urk al direct een eigen identiteit verschaft. De hoogtelijnen hebben in belangrijke mate de richtingen van de bebouwing bepaald.

Aanvankelijk werd vooral op de hoogtelijnen gebouwd (oud-Urk), pas later werden hoogtelijnen gekruist met hellende straten of blokken (Wijk 2).

Het hoogste punt ligt iets ten noordwesten van het Kerkje bij de Zee, een tweede hoog punt ligt juist ten westen van de Botermarkt. Aan de westzijde zijn er dus als het ware twee plateaus één nabij het Kerkje aan de Zee en één tussen Bethelkerk en Botermarkt. Steile wanden zijn er aan de westzijde (waar de kern breed is) en aan de zijde van de haven, waar de hoogten niet meer recht genomen kunnen worden (tenzij met trappen) en dus schuin hellende wegen zijn ontstaan. Vanaf de Botermarkt neemt de hoogte langzaam glooiend af tot aan de zuidoostelijke punt (waar de kern smal is).

Hoogteverschillen uit zich in het dorp vooral door:

- zichtlijnen: opeens een vergezicht over zee of over bebouwing heen
- het gedeeltelijk in de helling bouwen van woningen

Op de kaart van 1937 is een aantal van de observaties aangegeven, die in het voorgaande werden besproken:

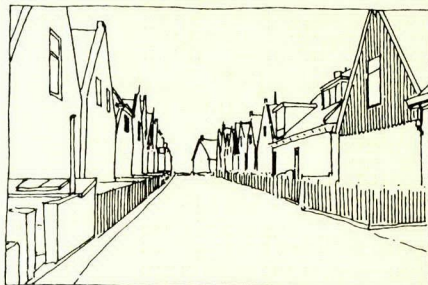
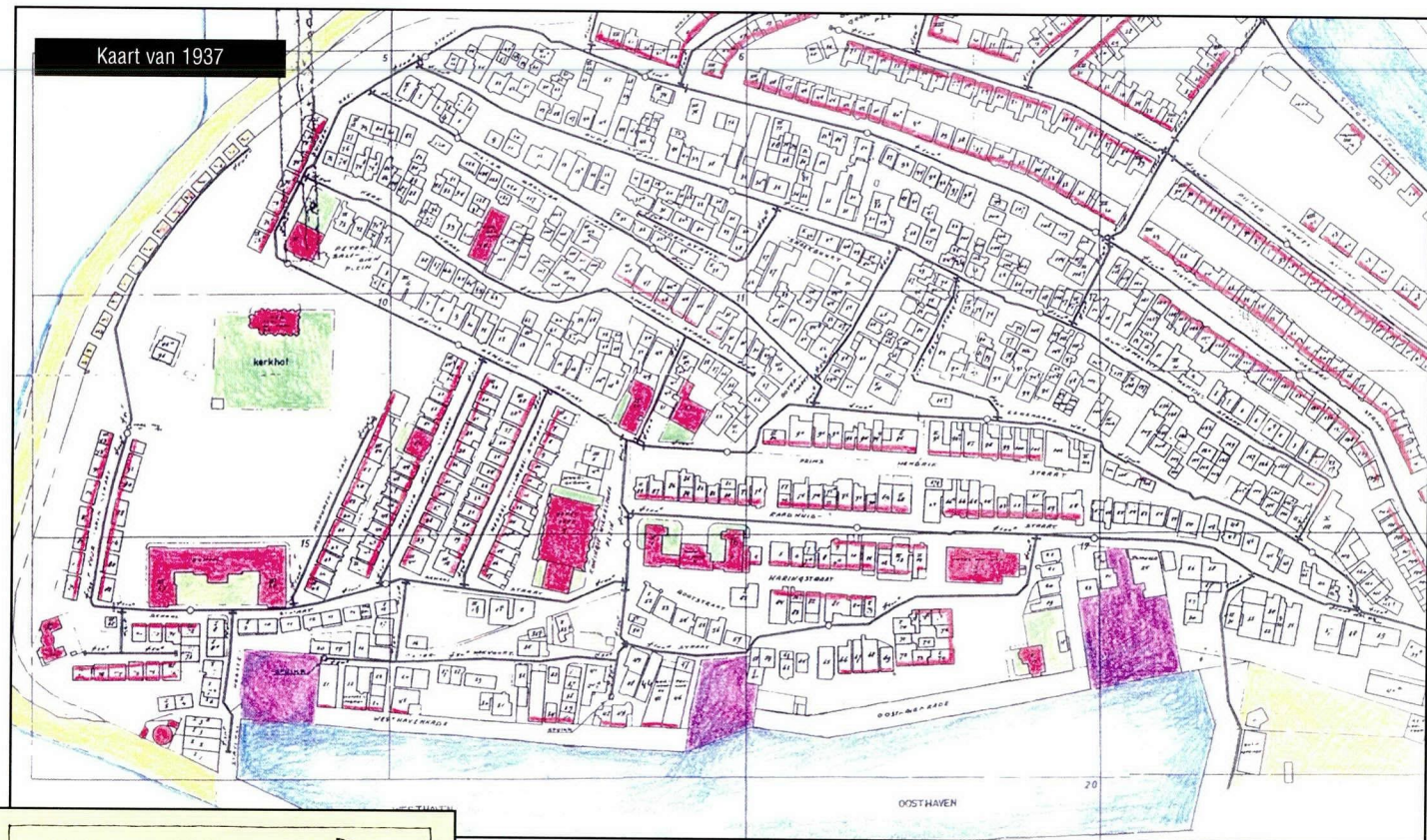
- Aangeduid zijn de blokken, die met een strakke rechte rooilijn zijn gebouwd;
- Niet altijd zijn voor- en achterzijde

van elkaar te onderscheiden: veel woningen zijn tweezijdig georiënteerd;

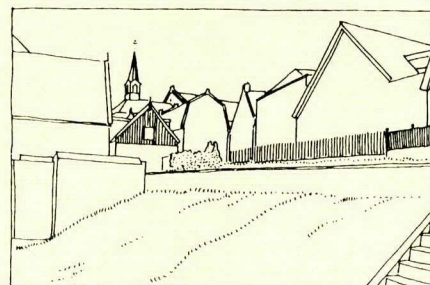
- De as met belangrijke openbare gebouwen zoals Bethelkerk, voormalig gemeentehuis en hotel;
- Het groene karakter van enkele

privé-terreinen, de Raadhuisstraat en de Prins Hendrikstraat (beide beplant bij gelegenheid van vorstelijk bezoek);

- herkenbaar is de samenhang van:
 - a. oud-Urk door het ogenschijnlijk chaotische karakter van de blokbebouwing;
 - b. Wijk 2 door de aanleg van lange rechte straten op de flauwe helling;
 - c. Wijk 3 door de eigen karakteristiek van een dichte verkaveling, die zich richt naar het oude dorp;
 - d. het tuindorp door blokken met rechte rooilijnen die binnenterreinen met tuinen omsluiten.
- Herkenbaar is ook dat zich aan de westzijde drie interessante incidenten bevinden: het rijtje woningen op de zeevering (inmiddels verdwenen), de blokken in de Vuurtorenstraat ter plaatse van het voormalige barakkenkamp en het rijtje aan de westzijde van de Zuiderzeestraat.

geen hoogteverschil

wel hoogteverschil

3. Bebouwing op Urk

3.1 Functiekaart

a. Het wonen:

De dominante functie in de kern van Urk is wonen. Alleen aan de haven en in het winkelgebied Wijk 2 is het wonen verdrongen door andere functies.

b. Het werken:

Bedrijven zijn voornamelijk geconcentreerd langs de haven.

c. Winkels/ voorzieningen:

De winkelfunctie is verspreid over de wijken, maar met een belangrijke concentratie in Wijk 2. In het tuindorp zijn nog enkele klassieke "winkeltjes op de hoek". De winkels zijn in het algemeen klein, behalve in de hoek bij 't Klif. De horeca heeft zijn vestigingen bijna uitsluitend langs de zuidzijde en in Wijk 2. In deze wijk dreigt de woonfunctie geheel te verdwijnen, wat voor de sfeer op straat in de avond niet bevorderlijk is.

d. Het verkeer:

Bij beschouwing van het verkeer vallen enkele punten direct in het oog. Urk heeft, historisch gezien, pas kort geleden met

de auto kennis gemaakt. Andere historische binnensteden zijn er na decennia nog niet in geslaagd een passend antwoord te geven op de vragen die het stijgend automobilisme oproept, vragen waar Urk pas later mee werd geconfronteerd. Het toeristisch verkeer moet, in samenhang met een gedetailleerd toeristisch beleid, beheersbaar te maken zijn. Nu al worden door de VVV in elk geval bussen zo veel mogelijk uit het dorp geweerd. Het bewonersverkeer roept in toenemende mate problemen op van parkeren en verkeren. De straatprofielen lenen zich in het algemeen niet voor tweerichtingsverkeer of voor parkeren-voor-de-deur. Bevoorrading van bijvoorbeeld winkels kan daarmee tot een probleem uitgroeien.

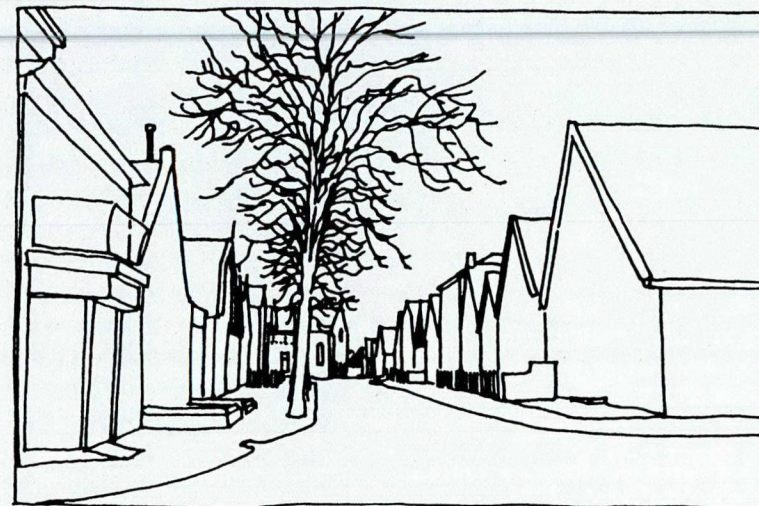
Een zeer bijzondere categorie vormt in Urk de bewoner die zich als toerist in eigen dorp gedraagt. De traditie van het "kuiertje" rond de vuurtoren en boulevard met de auto op zaterdagmiddag levert nogal wat verkeersoverlast op, zowel aan de Westhavenkade als op de Staversekade en op de hoek van de Pieter Hakvoortstraat met de Schoolstraat.

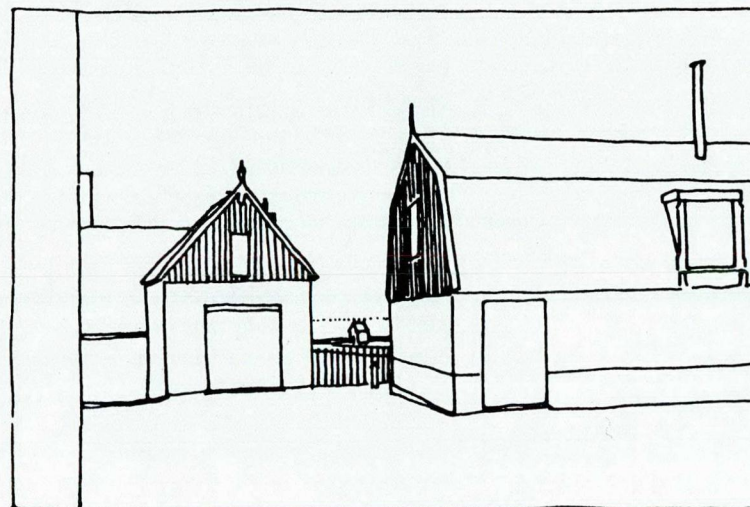
3.2 Zichtlijnen

Het zicht op zee wordt op Urk hoog gewaardeerd, maar is er meestal slechts "tussendoor" en dus onverwacht. Waar zichtlijnen zijn ontstaan door sloop, wordt het "verworven recht" op uitzicht omgezet in protest en bezwaar tegen her- of nieuwbouw. Zichtlijnen worden op Urk sterk bepaald door de verschillende structuren van de wijken. Zo heeft de zuidrand van Wijk 2 aardige kijkjes op de haven en verrassende blikken naar beneden langs de schuine hellingen. In Wijk 2 geeft de aanleg lange zichtlijnen, bijvoorbeeld door de Raadhuisstraat naar de Bethelkerk. Maar zelfs in het westeinde is, dankzij de bebouwing in lange blok-

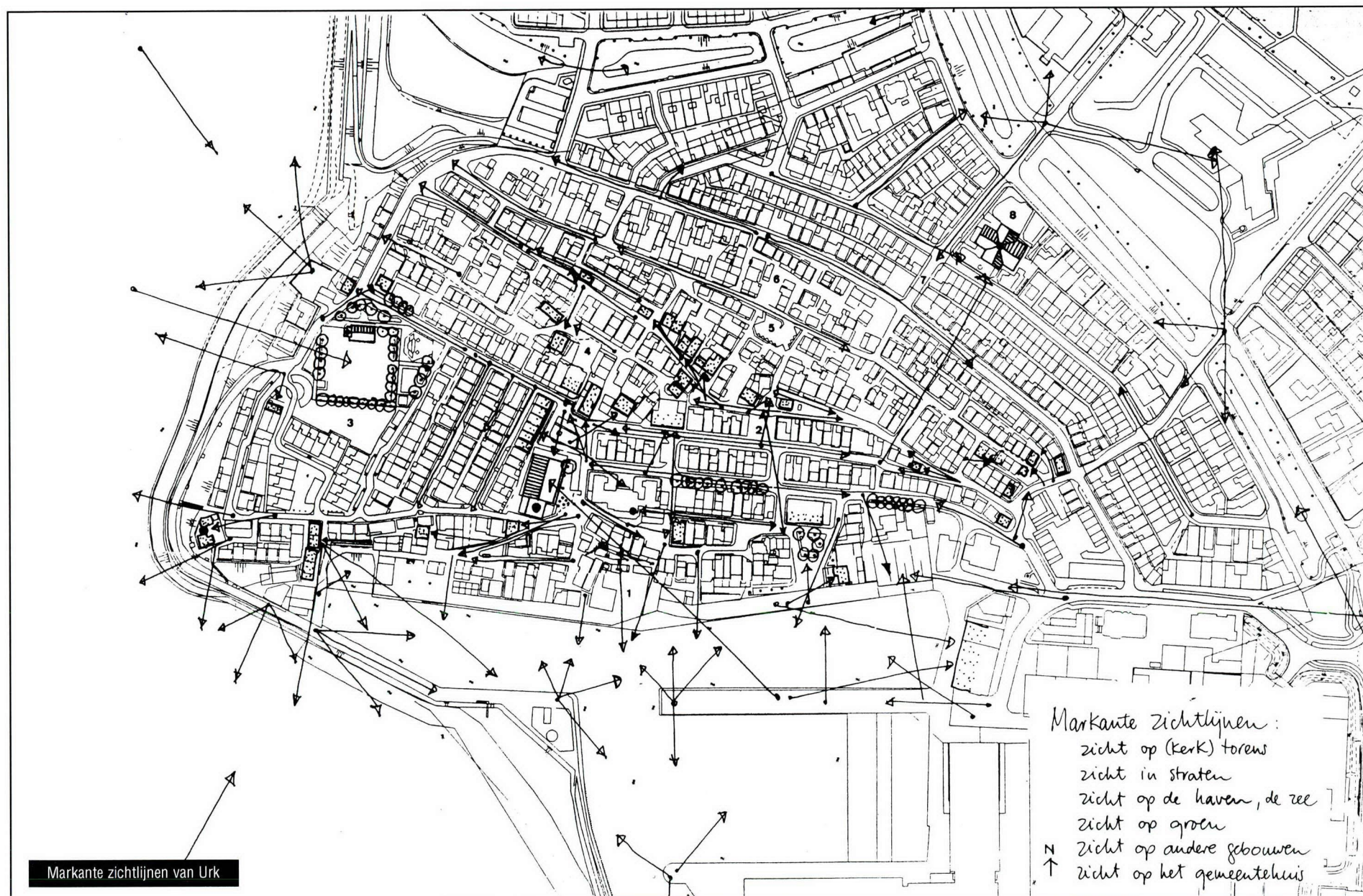
ken, zicht op zee over grote lengte in de straat mogelijk. Vanaf de entree van Urk via de Klifweg is het zicht op de boten, die wat hoger op de werf liggen, sterk beeldbepalend. De zichtlijnen tussen blokken door zijn interessant en verrassend, binnen de blokken ontbreken zij traditioneel geheel. Het stelsel van steegen (ginkies) dat van een blok vrijwel altijd deel uitmaakt is kronkelig en opgebouwd uit korte stukjes. Die ruimtelijke beslotenheid binnen een blok maakt de ervaring van de zichtlijnen buiten de blokken alleen nog maar belangrijker. Aan de buitenrand van het dorp bieden de singels belangrijke vergezichten zowel naar de "oude" als naar de "nieuwe" zijde.

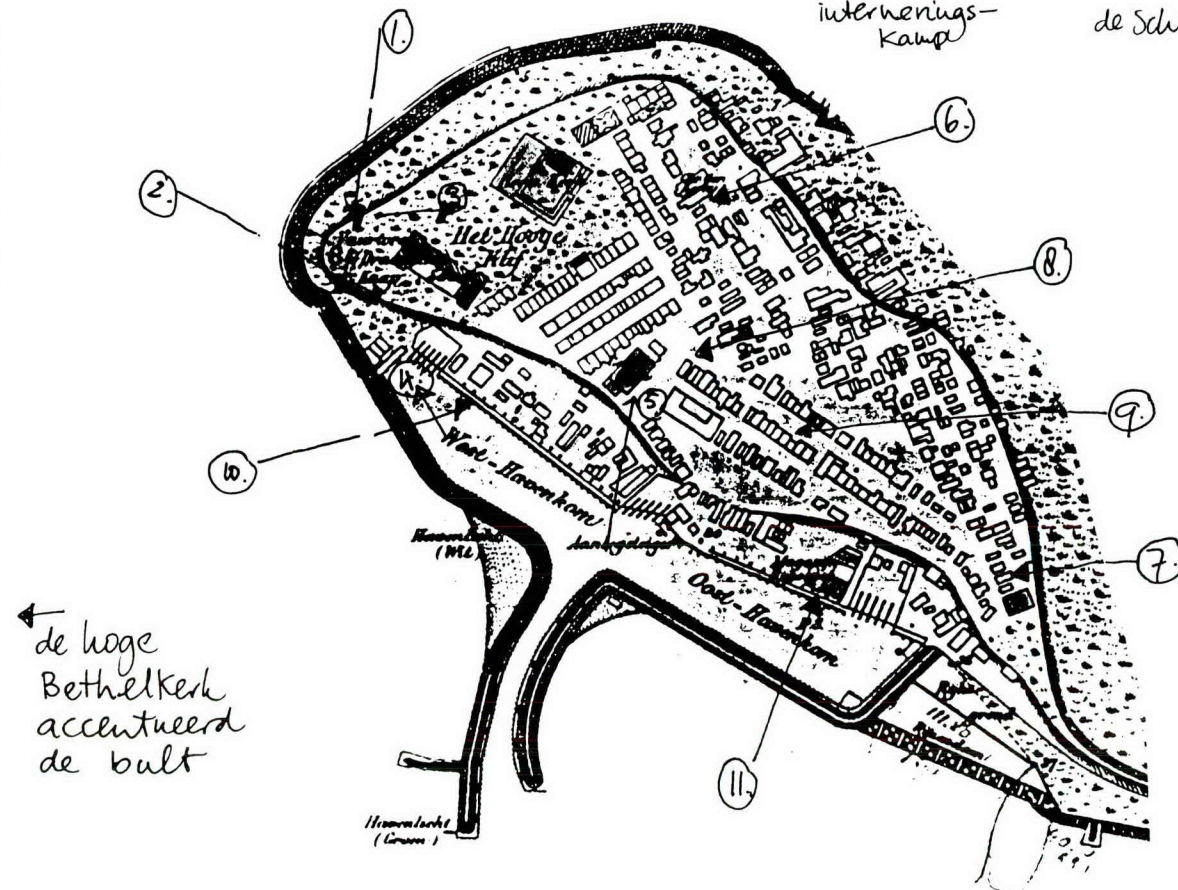
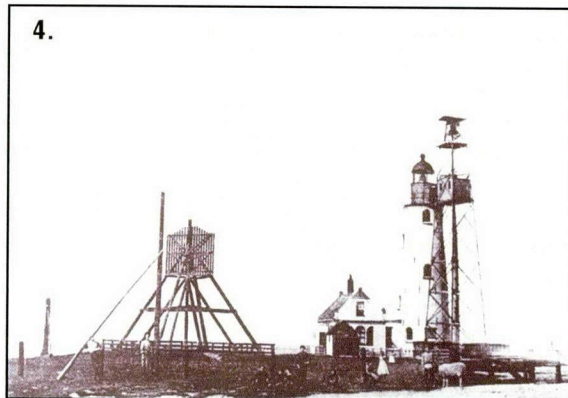
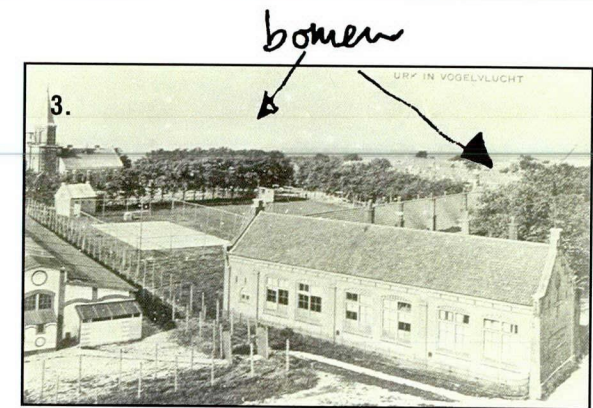
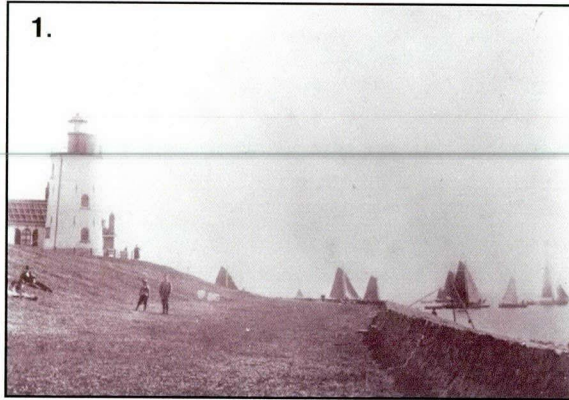
Zicht op de Bethelkerk aan het einde van de Raadhuisstraat.

Onverwacht zicht op zee.

3. Bebouwing op Urk

het
westeinde

rood
groen
wit
en
zwart

Knot wilg

een grafte

Knot populieren

het
oosteinde

rijke
bebouwing

woningen van
de burgemeester
en de dominee

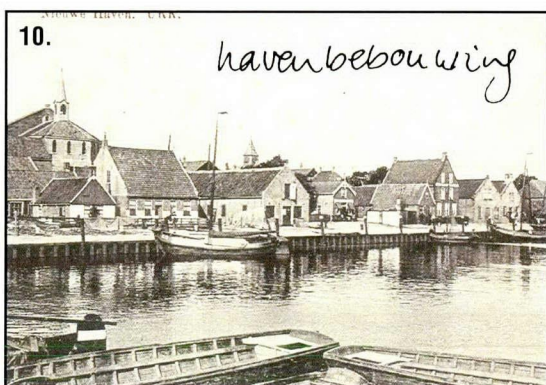
gras

Groeten uit Urk

Postkantoor en buurt

de Prins Hendrik-
straat,
een gewone straat

haven bebouwing

Vele groeten uit Urk

Havenbuurt

rijke bebouwing

Leilinden

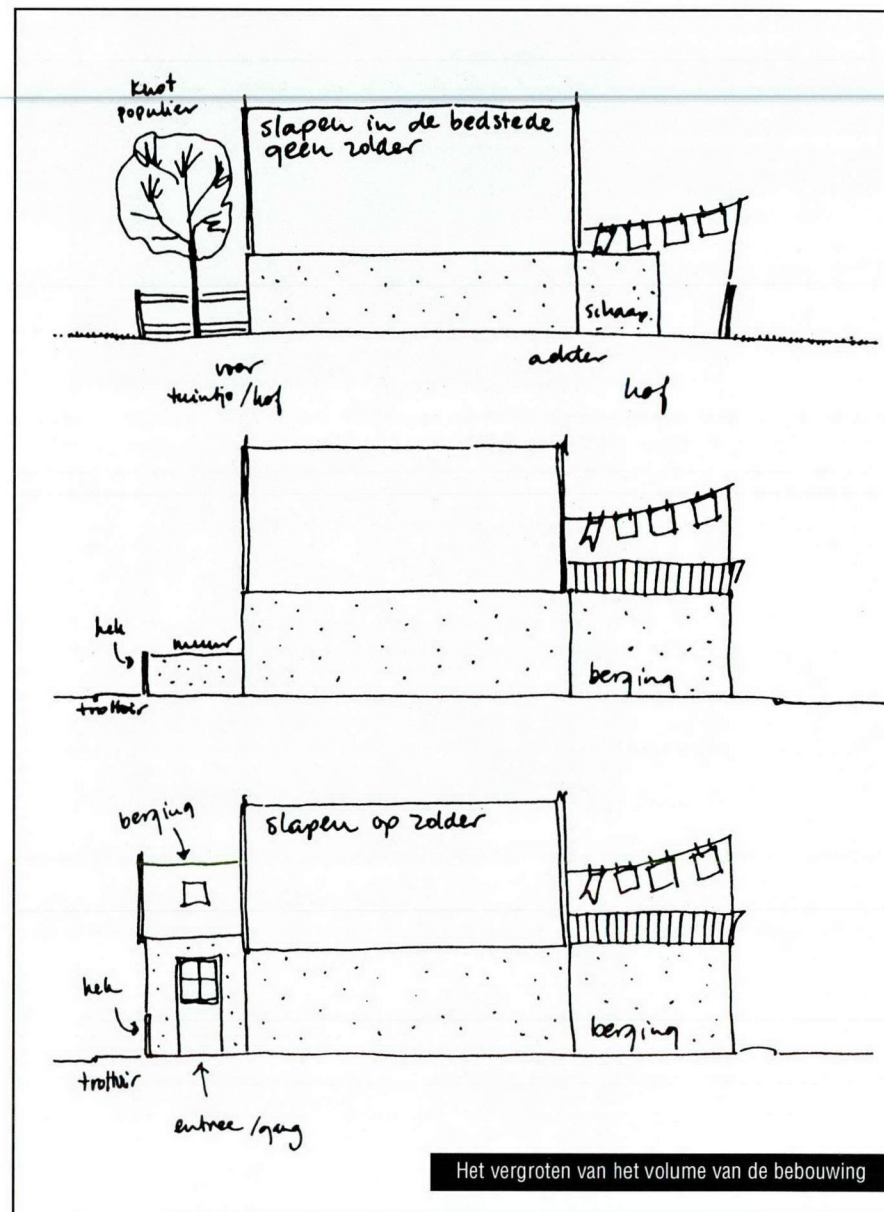
3.3 Bebouwing

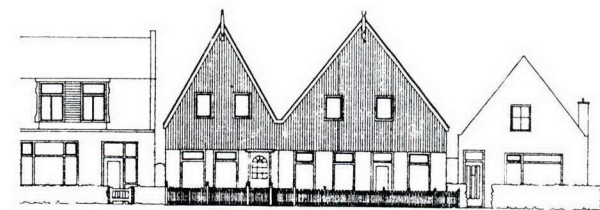
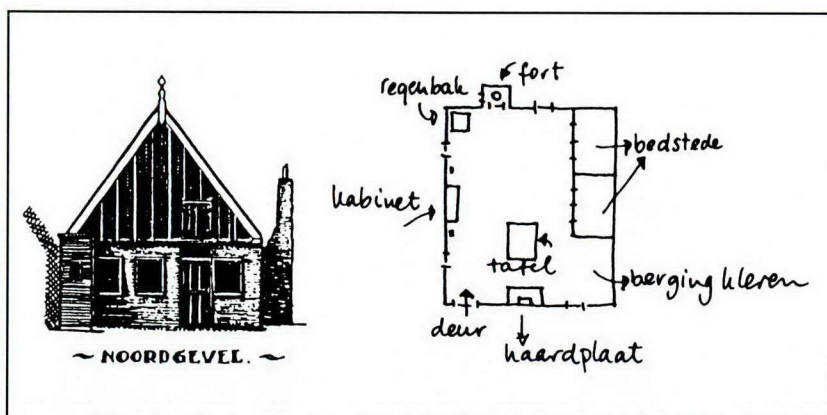
Het karakter van de bebouwing kan per wijk sterk verschillen. In de wijken 3 en 4 was het vissershuisje karakteristiek, maar in de latere aanvullingen op het eiland en met name ook aan de haven, waren veel gebouwen van steen. Er was ook opmerkelijk veel groen, vooral op de privé-terreinen. Opvallend rijk was de bebouwing op de "tweede bult" tussen Bethelkerk en Botermarkt, waar dominee en burgemeester de architectuur van hun tijd voor representatie van kerk en staat hebben ingezet. Zulke eenvoudige karakteristieke verschillen zijn in de loop van de tijd verdwenen omdat de verschillende typen over het hele eiland verspreid raakten. De opmetingstekeningen van blokken op Urk, die de Gemeente hanteert (pag. 16), laat de diversiteit in bouwvormen op Urk goed zien. Typerend voor de Urker woning is, dat allerlei ruimtelijke problemen buiten de woning worden opgelost. Om ruimte te winnen werd bijvoorbeeld de zolder bewoonbaar gemaakt door een borstweringhoogte toe te voegen. Buiten de woning werden aanbouwen toegevoegd (aanvankelijk aan de noordzijde) voor diverse functies, niet zelden voorzien van een

droogplat. De behoefte aan uitbreiding komt onder andere voort uit de relatief grote gezinsgrootte. Anderzijds wordt de kleine woning, wanneer de grenzen bereikt zijn, gemakkelijk verlaten voor een grotere, waarna vaak starters op de woningmarkt de cyclus weer oppakken.

Aan de voorzijde is karakteristiek de erf-scheiding naar de buren, die meestal dicht en vaak versteend is, alsmede het hekwerkje op de grens van het trottoir. Dit omsloten vóór-erf was vaak groen en, omdat het gemeente-eigendom is, niet bebouwd.

In het algemeen is het type van de Urker visserswoning geconcentreerd geweest in het oude dorp. Romantisering van het beeld van Urk leidde ertoe, dat het type, of althans de architectonische karakteristieken ervan (houten voorschot, kleur, etc.) in voorschriften en bepalingen een plaats kreeg. Zo werden die karakteristieken bijvoorbeeld in de jaren vijftig verplicht voorgeschreven op het eiland. Daardoor raakte de wijkidentiteit verloren en verdween de diversiteit, die uit voornoemde opmetingstekeningen zo helder blijkt.

3.4 Bijgebouwen

Het basistype woning is klein, zodat al gauw de behoefte bestaat aan uitbreiding. Specifieke functies schoven in de loop van de tijd de woning uit, of kwamen al direct alleen buiten tot ontwikkeling, zoals turfhok en berghok. Toen het vuur niet meer in huis kon, werd het in forten ernaast ondergebracht. Toen het sanitair zijn intrede deed werd het vaak in een pothuis geplaatst, waarvoor overigens soms een afgedankt fort dienst kon doen.

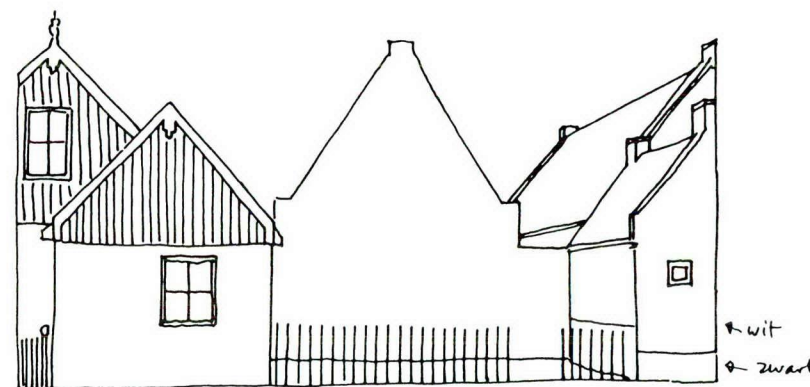
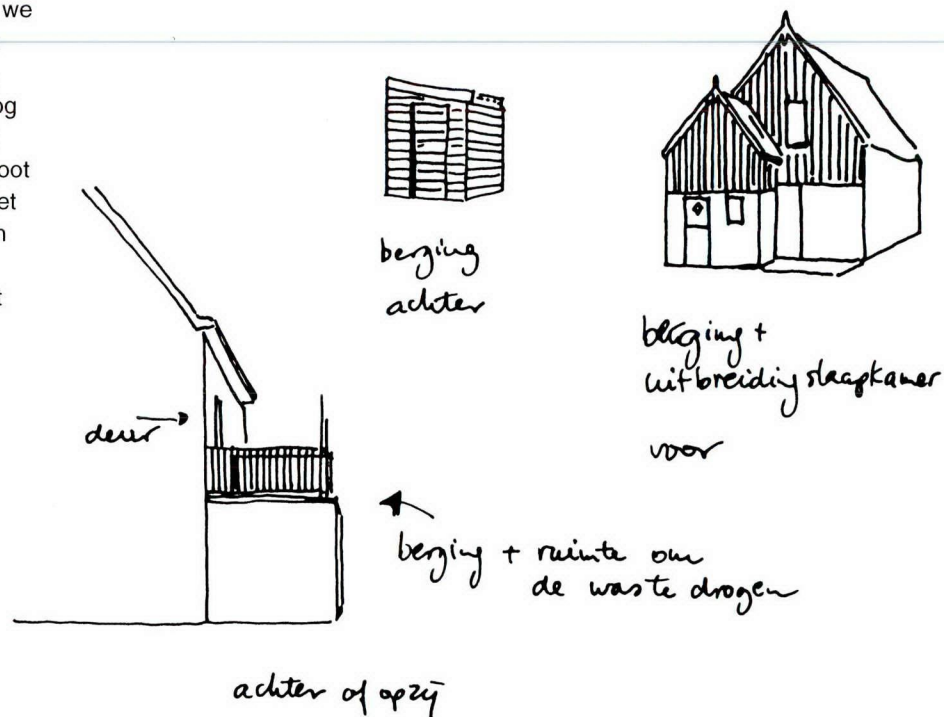
De entree met kapstok en toilet treffen we soms aan als portaal aan de voorzijde; de familiale wielen (kinderwagen, step, fietsen en fietsjes, etc.) veroorzaken nog steeds opbergproblemen. Op de etage werd de leefruimte vrijwel steeds vergroot door het toevoegen van dakkapellen. Het oplossen van ruimtelijke problemen van grote gezinnen in kleine huisjes met behulp van aanbouwen, puisten en wat dies meer zij, is daarmee een Urker karakteristiek geworden.

entree
voor

entree
voor

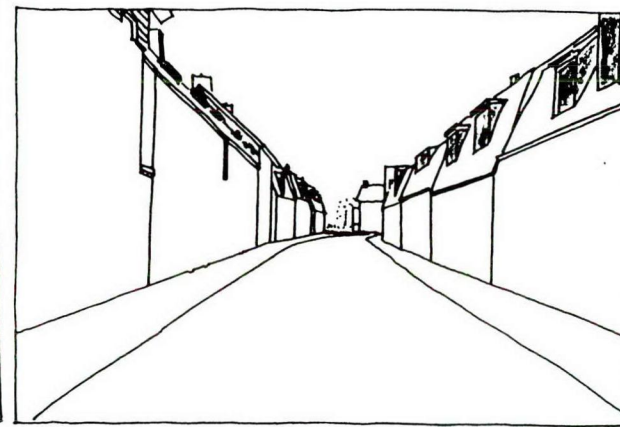
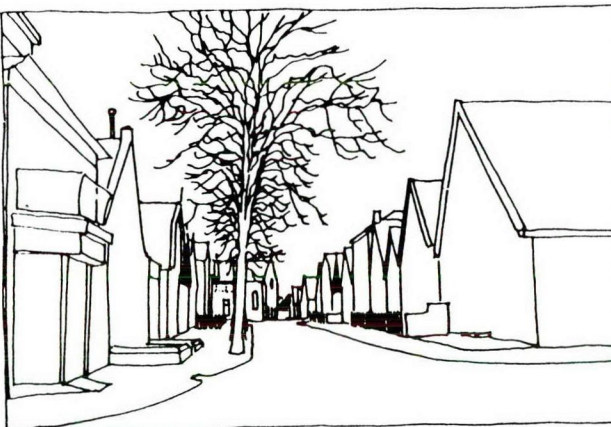
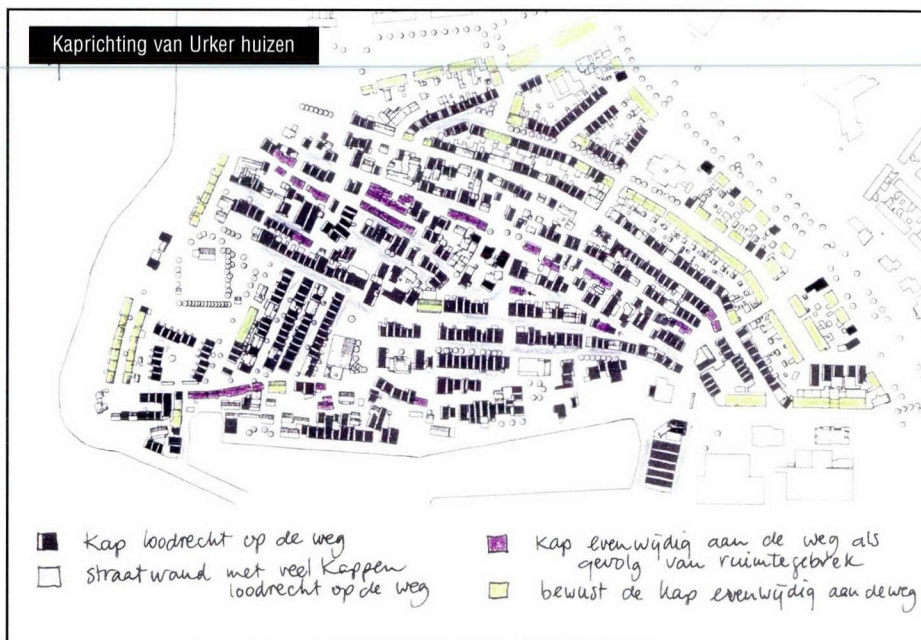

3.5 Kappen

Urker kappen staan haaks op de as van de straat. Als zij evenwijdig aan de straat staan, is er een goede verklaring voor, die te maken heeft met de structuur van het eiland of van de bebouwing. Zo hebben de latere invullingen op de aanvanke-lijk open ruimte van de brink in Wijk 5 langskappen. Bij de rijtjes aan de Vuurtorenstraat, de Schoolstraat en de Zuiderzeestraat kunnen de langskappen worden verklaard uit de ligging aan de rand van de hoogte en, wat de eerste betreft, uit de bouwgeschiedenis die samenhangt met de sloop van het barak-

kenkamp dat ter plaatse heeft gestaan. Langskappen werden bij de bouw van het tuindorp, waar het ging om grotere blokken volkswoningbouw, wel vaak toegepast. De modewinkel (Wijk 2 89) verstoort met zijn hoge kap de kenmerkende karakteristiek van het dakenlandschap ter plaatse. De kaprichtingen van de nieuwbouw aan de Klifweg moeten zijn ontstaan uit onbegrip voor die karakteristiek.

Bij kappen haaks op de weg zijn de veel voorkomende dakkapellen nooit een probleem voor de beleving van de straatruimte. Bij langskappen gaan ze het straatbeeld echter sterk beïnvloeden.

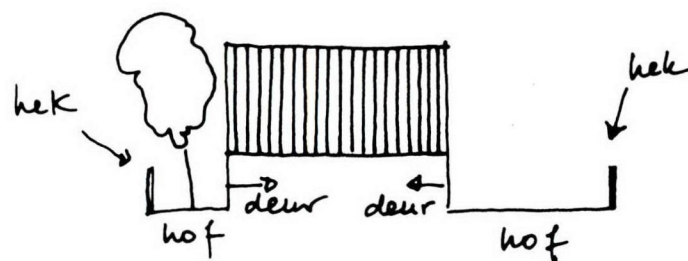
3.6 Hoven/tuinen

Opvallend is de tweezijdigheid van veel Urker bouwsels: voor- en achterzijde lijken veel op elkaar. In bestemmingsplannen is de voorzijde aangegeven, met de achterzijde als tuin en de voorzijde als openbaar terrein (in het algemeen ook

in gemeentelijk eigendom).

Uitbreidingen bevinden zich dan ook meestal aan de achterzijden. De tweezijdigheid is daarvoor verloren gegaan.

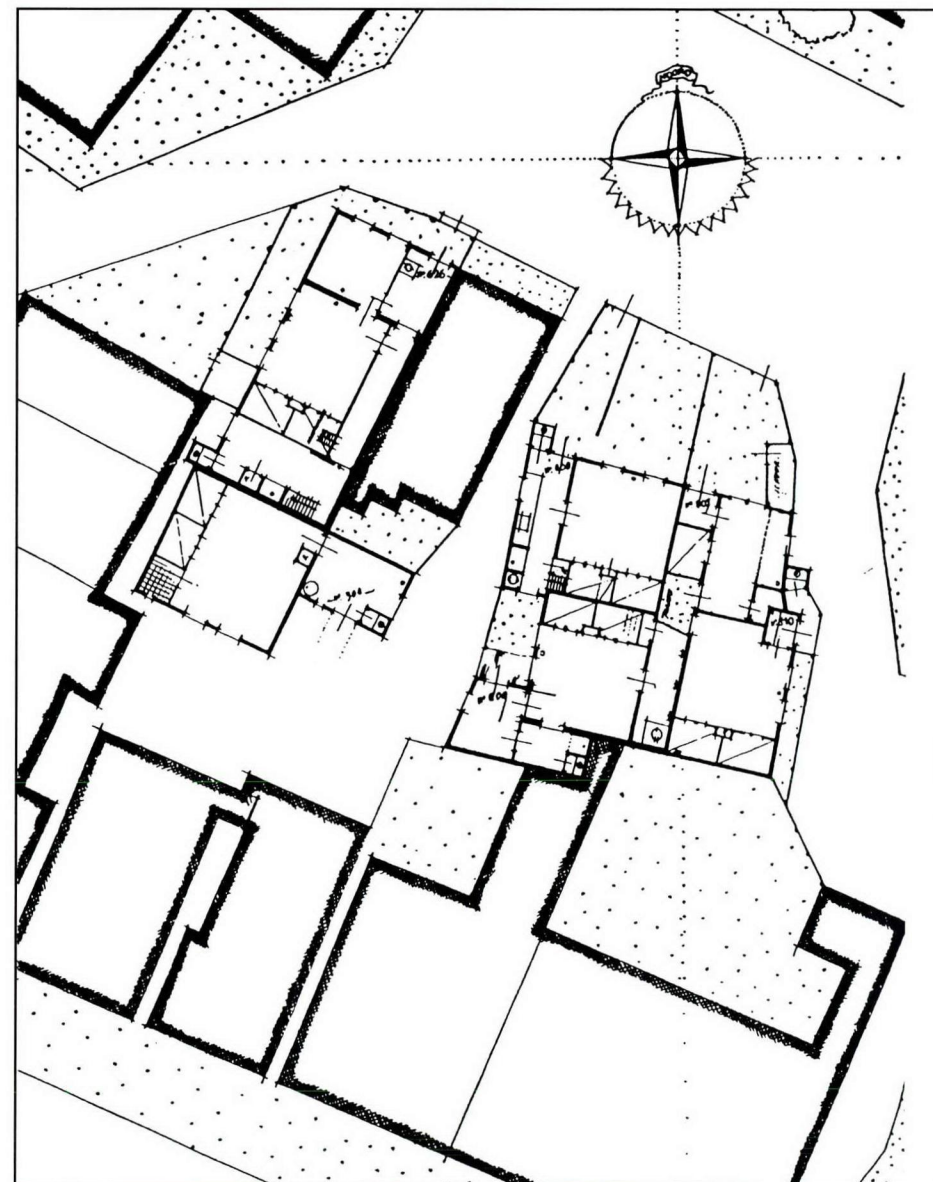
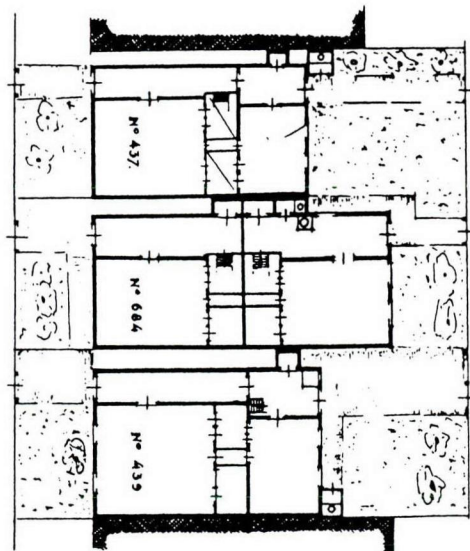
Soms zijn achtererven en tuintjes beide volgebouwd, waardoor het tussenliggende straatje een steeg (ginkien) geworden is.

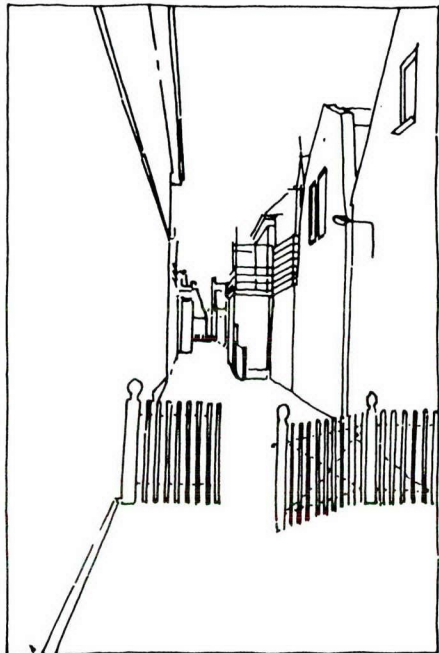

1 woning

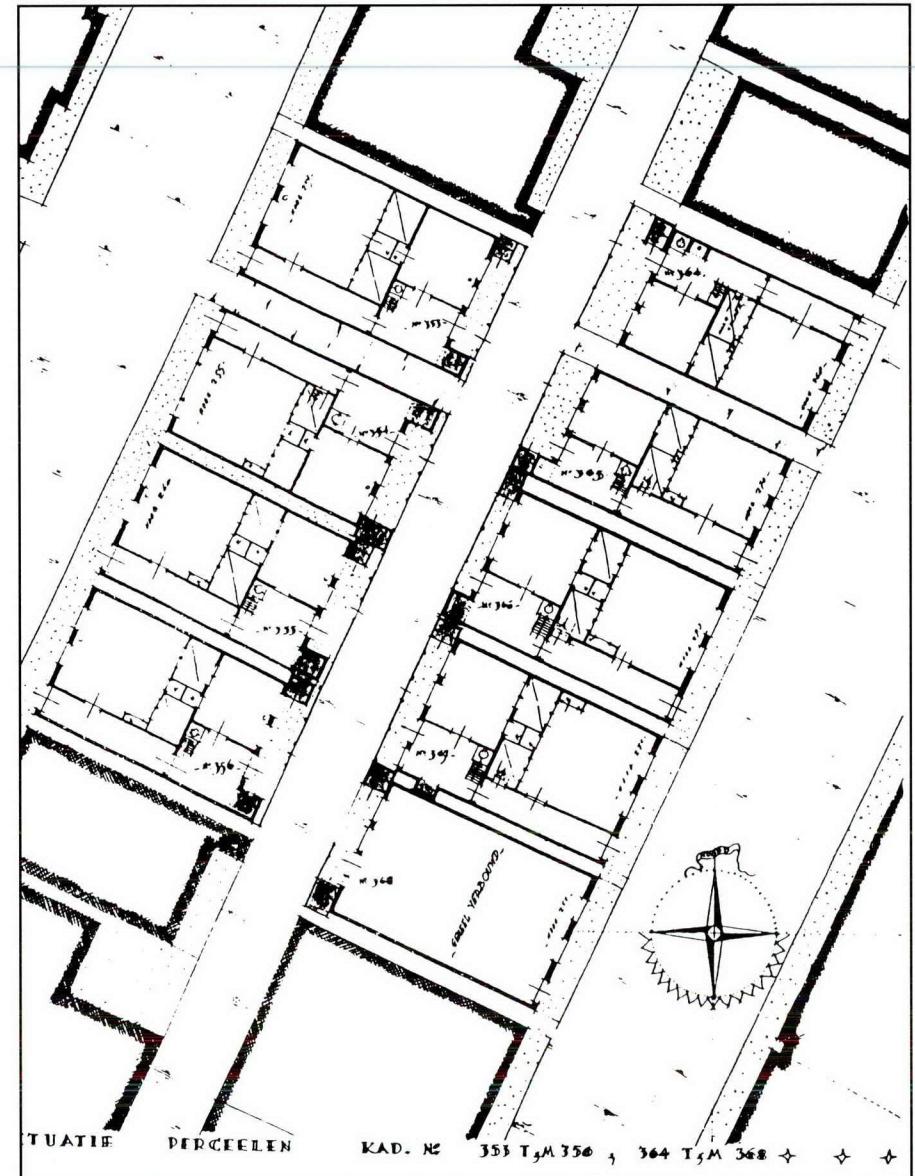
2 woningen
rug aan rug

1 woning

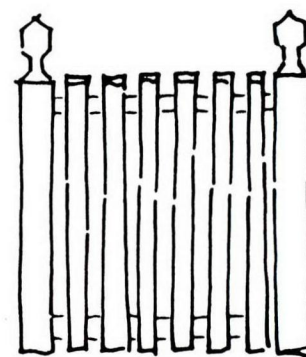
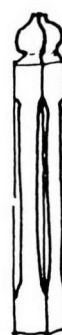
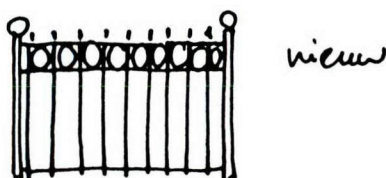
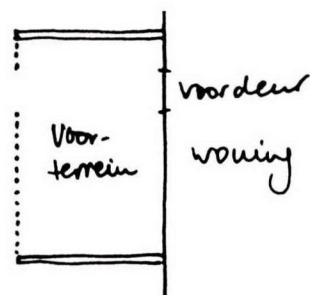
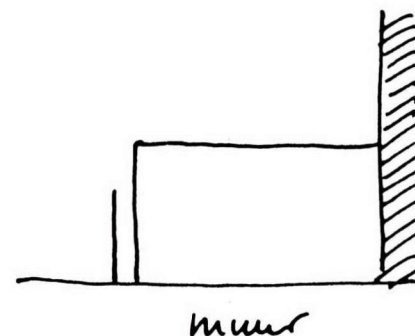
het versmalt tussen
straten en stege is
door het volbouwen
van de achtererven
vergroot

3.7 Erfafscheidingen

Erfafscheidingen tussen buren zijn andere en zijn vaak anders behandeld (meer gesloten) dan erfafscheidingen naar de openbare weg. Ook bij de hekwerken is

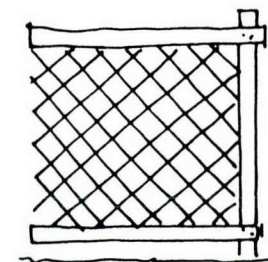
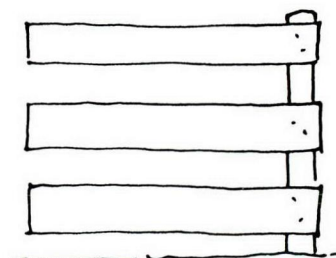
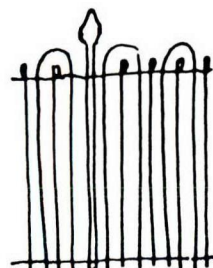
er een grote diversiteit, van het oudste type uit wrakhout via het keurig geschilderde hekje tot talloze ijzeren varianten. Ongelukkig is de verstening van de erfafscheiding naar de straat: de transparantie is hier juist zo belangrijk.

↑
± 14 tot 18 smalle

overeenkomst:
groen met
witte kop

verschil:
in perspectief
werkt het houten
hek geslotener
dan het ijzeren
hekwerk

3.8 Kleurgebruik, materiaal en detaillering

Naar het geromantiseerde beeld zijn de kleuren op Urk groen en wit (hout) naast rood (steen, pannen) en zwart (plint). Soms worden deze kleuren opgezet op bestaande structuren, die er aanvankelijk heel anders uitzagen. Maar er is ook veel wit pleisterwerk en er zijn talloze kleuren baksteen, waaronder gele verblendsteen een tijd lang zeer populair is geweest. Net als elders komen we op Urk ook kunststof kozijnen tegen met een al te grove detaillering, alsmede vernieuwde winkel-

puien. Daarnaast manifesteert zich er het blank gelakte hout, dat soms daadwerkelijk hardhout is, maar er vaak alleen naar verwijst. Hier op Urk heeft dat als bijzondere bijkomstigheid de verwijzing naar het gelakte hout op schepen.

De moderniseringstendensen lijken zich op Urk permanent te manifesteren, gezien het aantal malen dat men een pand kan tegenkomen dat ettelijke voor-gevelafwerkingen over elkaar heen laat zien. De geschiedenis van het Urker huis kan ook in termen van het toevoegen van omhullingen (van fineer) worden geschreven. Het aanvankelijk houten skelet was

met hout bekleed. De bekleding versteende tot in die mate, dat hij de dragende functie van het bouwskelet kon overnemen. De bakstenen omhulling werd soms gepleisterd en vaak later weer voorzien van een buitenspouwblad. Soms werd ook dit weer gepleisterd en een enkele maal nog weer eens van steenstrips voorzien. In alle versies zijn daarnaast ook nog betimmeringen mogelijk met

houten delen, al dan niet traditioneel geschilderd.

Specifieke Urker detailleringen zijn belangrijk voor de identificatie van de bebouwing. Te denken valt aan detaillering van de typische Urker gevel en blokkenstructuur in de bepleistering. Als richtinggevend voorbeelden zijn diverse kenmerken in de bijlage opgenomen.

3.9 Structureel groen

Urk heeft veel openbaar groen gekend. Op pleinen en straten waren bomen aan-geplant, die om verschillende redenen nu verdwenen zijn. In de oorlog was er brandhout nodig, het verkeer vroeg bre-dere straten, enzovoort. Niet te onder-schatten was de rol van het langzaam aan teruggedrongen gras, dat eertijds de hele bult bedekt moet hebben. Bij het groen in de hoven namen bomen die een zonwe-rende functie hadden, zoals knotpopulie-ren en lei-linden, een belangrijke plaats in. Zij stonden vooral in de oostwest georiënteerde straten. Er waren ook sterk stenige gebieden, zoals de kaden aan de haven. Urk heeft nu beduidend minder groen en meer stenige gebieden. In het oude dorp komen geen oude bomen voor. Maar er zijn wel enkele heel mar-kante groenlocaties, die dat gemis een beetje compenseren:

1. linden in de Raadhuisstraat (helaas verdwenen bij het voormalig hotel);
2. bomen rond Kerkje aan de Zee;
3. de groene ruimte aan de zuidzijde van de Bethelkerk;
4. de groep van verschillende soorten bomen op Plein 1890;
5. restjes gras op de hellingen;
6. de singelstructuur.

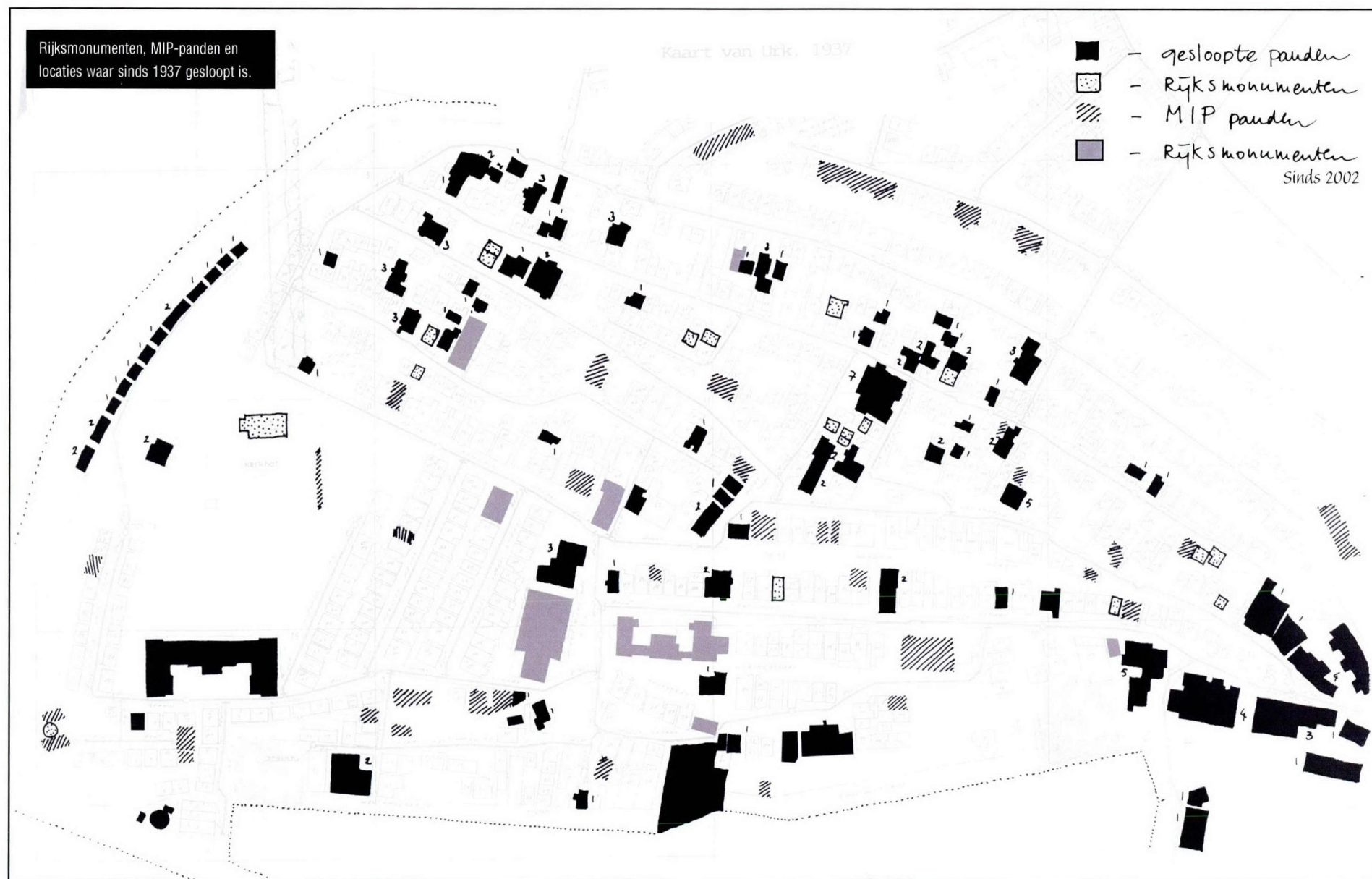

3.10 Bijzondere panden

In het kader van het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) verscheen in 1989 het deelrapport over Urk. Daarin zijn beeldbepalende panden uit de periode 1850-1940 opgenomen. Eind 2001 zijn een aantal van deze panden ingeschreven in het rijksmonumentenregister, waardoor het totaal aantal rijksmonumenten naar 30 is gestegen. De overige MIP-panden zijn nog niet beschermd. Met de actualisering van de huidige gemeentelijke monumentenlijst worden deze MIP-panden meegenomen. Gezien de ontstaansgeschiedenis van gebouwd Urk verbaast het niet, dat de MIP-panden vooral in de strook ten zuiden van het oude dorp en in het tuindorp zijn gesitueerd. Van de rijksmonumenten wordt opgemerkt dat zij, behalve een enkel (groter) object, in het geheel van de bebouwing niet opvallen.

Zeer opvallend is het, dat de meeste slopingen hebben plaatsgevonden in het oude dorp, met name in de Wijken 5 en 6. Vooral aan de noordwestzijde hing dit samen met de technische kwaliteit van de bebouwing, maar ook de saneringsplannen uit het midden van deze eeuw zijn daaraan debet geweest. De ruimtelijke gevolgen van de slopingen waren enorm ingrijpend, zoals bijvoorbeeld aan het westeinde en de Klifweg was te zien. In veel gevallen waren de opvallende locaties ad hoc ingevuld met bestrating (meestal betontegels), een enkele keer met iets van groen. Soms werd de bestrate ruimte weer als parkeerterrein in gebruik genomen, maar opmerkelijk veel locaties bleven gewoon functieloos. De samenhang in de bebouwing, die door de heldere blokstructuur werd geboden, was daarmee in grote delen verloren gegaan. Na 1992 zijn met voortvarendheid de meeste gaten gedicht.

3.11 Ruimtelijke structuur en ruimtelijke samenhang

De bebouwingsstructuur op Urk is helder onder te verdelen in gebieden met een eigen karakteristiek. Door de historische groei hebben de onderscheiden gebieden duidelijke grenzen. De grensgebieden zelf zijn niet zelden van groot belang omdat er twee karakteristieken bij elkaar komen. De te onderscheiden gebieden zijn op kaart aangegeven.

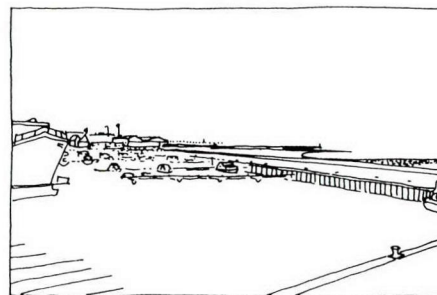
Oud-Urk (Wijk 4,5 en 6):

De oudste bebouwing is in lineaire blokken; enkele blokken zijn van recentere datum, als invulling van de aanvankelijk open ruimte (brink), deze hebben een eigen kapinrichting. Ogenschijnlijk is er een chaotische structuur. De noordrand is rafelig doordat de huizen daar hun achterzijde tonen; de grens met Wijk 2 is gekarteld door het richtingverschil met de gebouwen aldaar; de grens met Wijk 3 ligt in de stegen en achtererven van het maskerende bouwblok aan de noordzijde van de Prins Hendrikstraat. Belangrijke punten in de wijk zijn de Botermarkt en de vooruitgeschoven, relatief luxe bebouwing op de zuidelijkste punt van Wijk 4. Deze is voor een deel verdwenen voor "de winkel van Oost", die tevens de belangrijkste verbinding met de Botermarkt heeft afgesneden. Uit gesprekken met Urkers blijkt dat er veel waardering bestaat voor de ruimtelijke kwaliteit van Wijk 4, wat wellicht samenhangt met het relatief geringe aantal slopingen daar.

De haven (Wijk 1):

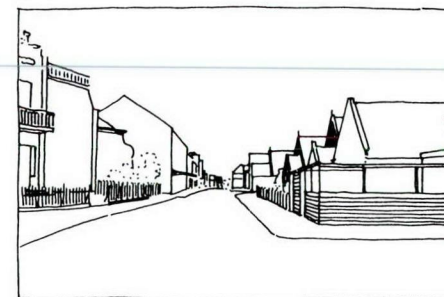
In het algemeen stenen bebouwing op een smalle vlakke strook, qua richting gerelateerd aan de kaderichtingen. Het stenen karakter wordt onderstreept door de inrichting van de kaden. Van de eertijds aanwezige drie werven is de middelste verdwenen, de oostelijke en westelijke zijn nog intact en ruimtelijk, zowel als

voor de beleving van Urk als havenplaats, van groot belang. Belangrijke punten in deze zone zijn de kaden zelf (havenactiviteit, flaneren) en het Plein 1890, dat enerzijds een belangrijke parkeervoorziening blijkt, maar ook verkeerstechnisch een knoop vormt, een groene plek is en, als uitzicht vanaf het terras van "het voormalig hotel", het zicht op de haven dieper het dorp inbrengt. Op de hoek van deze ruimte ligt het voormalig kantoor met dienstwoning van de havenmeester.

De Stroken (Wijk 2):

Het stelsel van lange rechte straten tus-

sen Bethelkerk en 't Klif, dat ontstond tussen oud-Urk en de havenbebouwing op de glooiende helling van de bult. Belangrijke zichtlijnen door lengten en hoogteverschillen. Belangrijkste winkelgebied met tweezijdige panden, echter met duidelijke voorgevels op het zuiden. Raadhuisstraat en Prins Hendrikstraat waren oorspronkelijk geheel beplant. Het blok aan de noordzijde van de Prins Hendrikstraat verbergt het westeinde achter een rechte bebouwing, waarin op strategische plaatsen stegen zijn gelaten die aansluiten op het verkeersstelsel in het oude dorp.

Rond de kerk (Wijk 3):

Gelegen aan vier zijden rond het complex van het Kerkje aan de Zee met kerkhof, heeft deze wijk aan elk van die zijden een eigen karakter. De rechte straten tussen Monumentenlaan en Bethelkerk hebben een kleinschalige, dichte bebouwing van woningen met kenmerkende voor-erven met hekjes. De richting van de straten sluit aan bij die van oud-Urk en bepaalt de getande zuidrand bij de aansluiting aan Wijk 1. Het ensemble van school en kerk is onlangs verdwenen, toen de school werd vervangen door een buurtje met woningen dat zich afkeert van het Kerkje aan de Zee. Van een apart karakter is het blokje bij de vuurtoren,

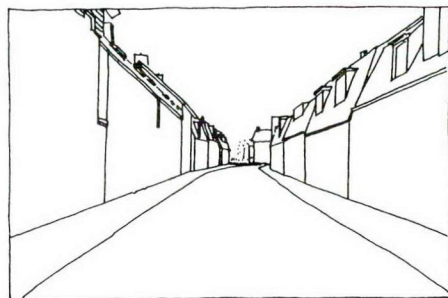
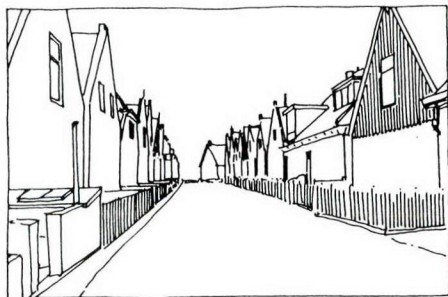

foto: ICU

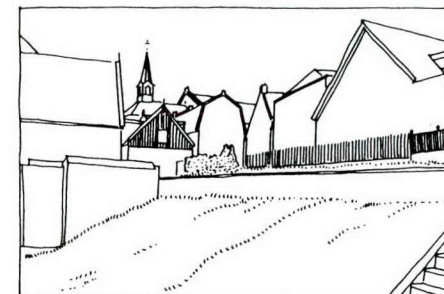
met dichte pakking en in richting aansluitend bij het havengebied. De blokken aan Vuurtorenstraat en Zuiderzeestraat werden al eerder beschreven. Daaraan valt bovendien op, dat zij geen voor-erven hebben. Van bijzonder belang is het blok aan de Prins Hendrikstraat dat Wijk 3 rigoureus afsluit van Wijk 4 en dat met een relatief jonge (twintigste eeuwse) façade het oude dorp maskeert. Belangrijkste punt in dit gebied is zonder meer het Kerkje aan de Zee met het kerkhof. Rondom treffen we belangrijke markante punten aan, zoals het plein met monument ter nagedachtenis aan de verongelukte vissers, het gedenkteken voor de gevallen in WO II en de vuurto-

ren. Het belang van de Bethelkerk ligt al in de grootte ervan besloten, maar dat belang wordt op curieuze wijze benadrukt door de grote leegte waarin zich het gebouw bevindt.

De hoogte:

Tussen de haven en de gebouwen op de bult in de wijken 2 en 3 bevindt zich een strook, die door zijn ligging op de steilste helling van de bult een geheel eigen karakter heeft. Kenmerkend zijn hier de schuin lopende straatjes, die het nemen van de helling moeten maken. In de bebouwing leidt dit tot taartpuntvormige gebouwen, die echter veelal zijn verdwenen. Op enkele

plaatsen is het bebouwen van de Schuinte niet gelukt en is nog een restje van de grazige bult te herkennen.

Het tuindorp (wijken 7 en 8)

Door de planvorming, de eigen aard als en de bebouwing, met gesloten binnenterreinen en veel groen, zoals in de voortuinen aan de zuidzijde, is dit een herkenbaar eigen gebied. In het buitenland werden eind vorige eeuw en begin deze eeuw de eerste tuindorpen gebouwd. Nederland volgde, en ook op het eiland Urk werd deze stedenbouwkundige manier van bouwen geïntro-

duceerd. Nieuw voor Urk waren de tuinen, waarbij de achtertuinen bedoeld waren als moestuin. De voortuinen moesten het straatprofiel een parkachtig uiterlijk geven. Vanaf de oude kern naar de singel toe neemt de dichtheid in de bebouwing af en neemt het groene karakter van het dorp toe. Kenmerkend voor de opvattingen is het

driehoekig pleintje met winkelpand: Burgemeester Gravesteinplein. Karakteristiek voor de bebouwing in Urk is dat er delen projectmatig zijn gebouwd, maar dat er ook individueel werd gebouwd. Men bouwde uitsluitend in baksteen, en refereerde absoluut niet aan de historische bebouwing op het eiland. Toch past het wijkje daar wel bij. De tonen zijn donkerder dan die van de bebouwing uit de wederopbouwperiode aan de andere kant van de singel.

De entree

In de Zuidoostelijke punt van het eiland komen, zoals eerder al gesignaleerd werd, de straten samen die door de ligging van de hoogtelijnen hun beloop kregen. Hier zijn de veranderingen in de structuur zeer ingrijpend geweest door slopingen en nieuwbouw. Hier bevindt zich, met de grote werf van Metz, de belangrijkste industriële vestiging van de kom van Urk. In dit gebied komen samen: de groene rand van de singelstructuur, de verkeersentree vanuit Emmeloord (Urkerweg) en die vanaf industrieterrein en snelweg A6 (Domineesweg) via de sluis.

1992

2004

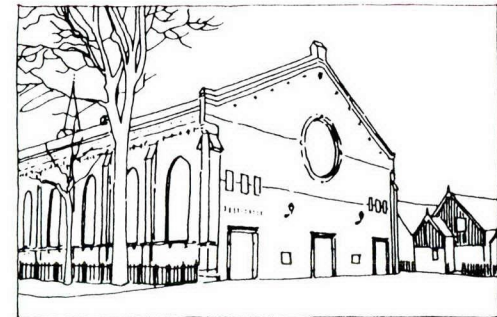
foto: ICU

4. Zeven thema's en drie kerngebieden

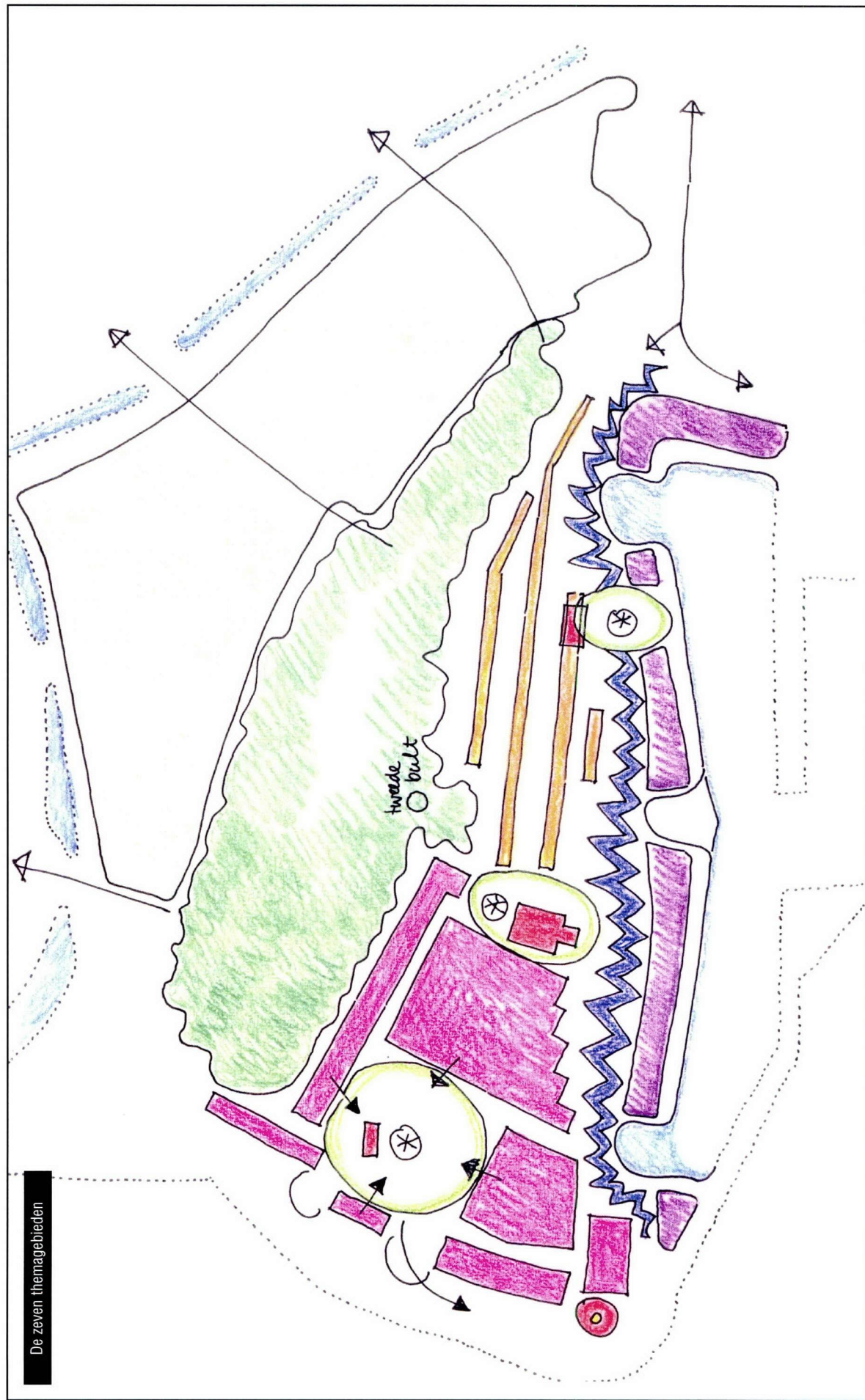
Bij voorgaande beschrijving van de deelgebieden is de thematisering van die gebieden aangeduid: Oud-Urk, de Haven, de Stroken, de Hoogte, Rond de Kerk, het Tuindorp, de Entree. De zeven gebieden worden met hun thematische naam aangeduid en weergegeven in een diagram, dat de samenvatting verbeeldt van onze analyse. Het abstracte karakter ervan benadrukt de aard van de analyse, die meer gericht is op een omvattende interpretatie van de karakteristiek dan op het oplossen van ontwerp vraagstukken van stedenbouwkundige of architectonische aard. Daarnaast markeren wij drie kerngebieden, die zich onderscheiden omdat er veel activiteiten plaatsvinden (Plein 1890), omdat ze op een knooppunt van wijken en thema's liggen (Bethelkerk) of omdat ze in de beleving van Urk cruciaal zijn (Kerkje en kerkhof aan de zee).

4.1 Begrenzing van de themagebieden

- Grens van Wijk 2 aan Wijk 1: aansluiting aan de Hoogte.
- Grens van oud-Urk aan Wijk 3: confrontatie van de voorkant (gevelwand Prins Hendrikstraat) met de achterzijde (stegen van oud-Urk): het oude is verdonkeremaand achter (en soms geïncorporeerd in) het nieuwe.
- Grens van Wijk 3 met de hoogte: kartelrand door de verschillende bebouwingsrichtingen. Grens van oud-Urk aan de westzijde: de helling van de Slikhoogte.
- Grens van Wijk 2 aan de noordzijde, met oud-Urk: gedomineerd door "vorken" en kleine pleintjes; introduceert het zeer belangrijke thema van de "vorken".

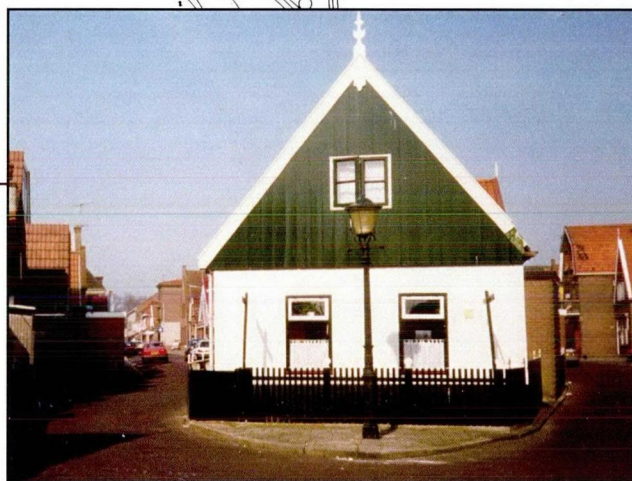
4. Zeven thema's en drie kerngebieden

4.2 'Vorken' van Urk

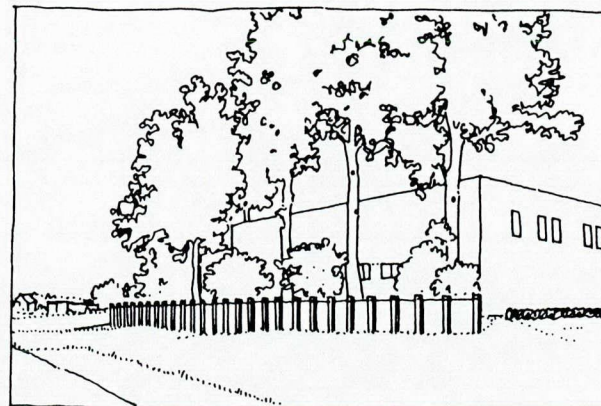
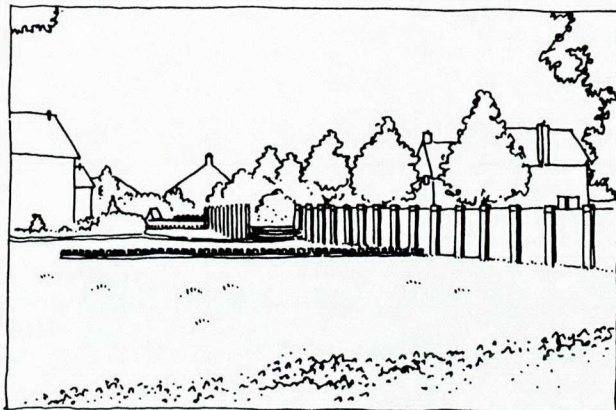
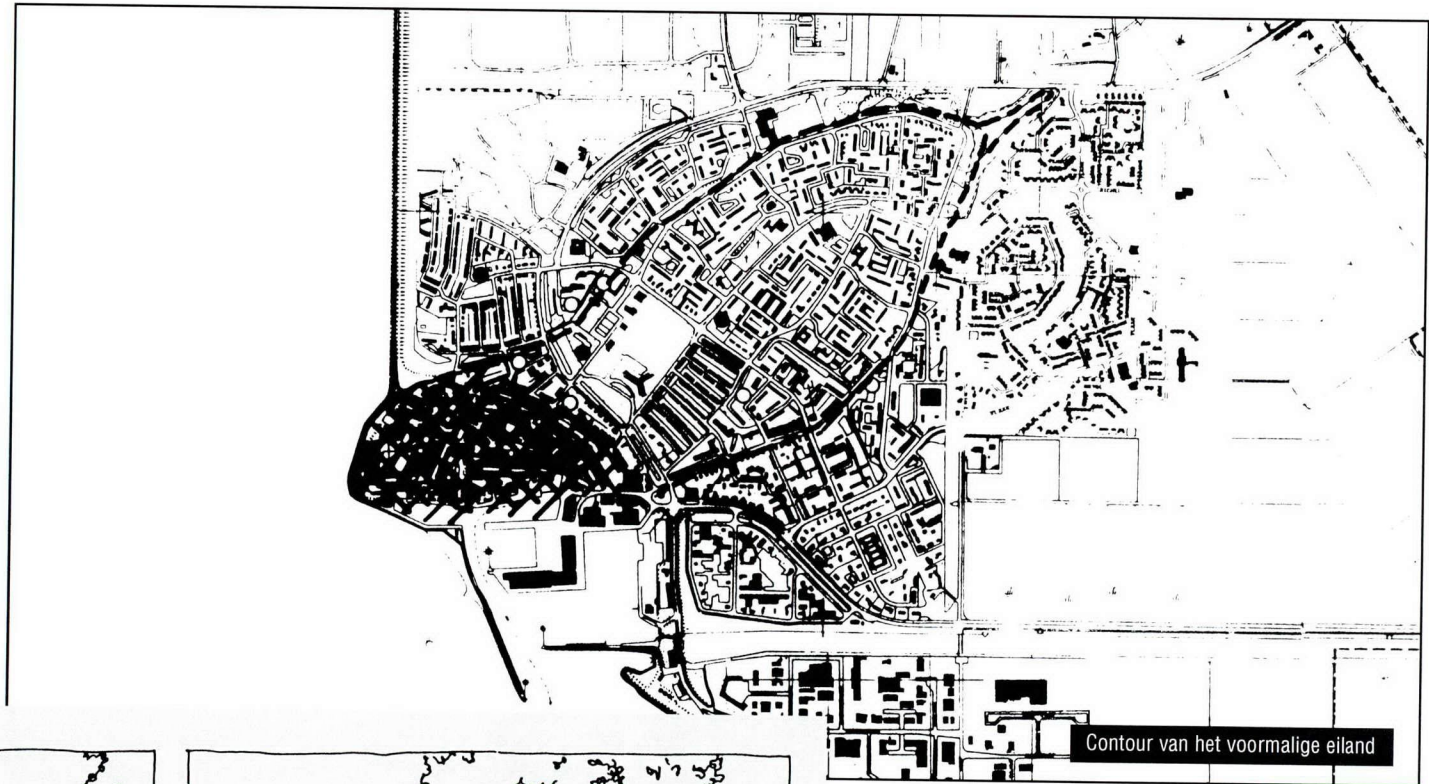
Met name door de vorm van de bult aan de oostzijde (zacht glooiend en smal toelopend) vindt daar een concentratie plaats van verkeerspaden in de buurt van 't Klif. Vanaf dit punt (de entree) waaieren de paden uit, wat tot een groot aantal vorken leidt. Die vorken komen we ook tegen in het gebied van de Hoogte. Hier ontstaan ze door de noodzaak de bult schuins af en op te gaan wegens de steilte van de helling.

Vorken en hoogteverschillen horen dus onverbrekkelijk bij elkaar; de vorken accentueren een unieke eigenheid van Urk: het is een bult.

4.3 Contour van het eiland: het paalscherm

- Als element in de woonwijken is het paalscherm een heel helder patroon, één continu lint, in gebruik als groene park-, speelzone, zo nu en dan verkeersroute;
- Helaas speelt het stedenbouwkundig patroon aan weerszijden niet zo sterk in op dit lint;
- De beplanting ondersteunt het lint nauwelijks;
- Het verband tussen dit lint en de bult is volkomen zoek;
- Doordat het niet op de kom van Urk aansluit, is het scherm nu toeristisch van geen betekenis.

5. Knelpunten

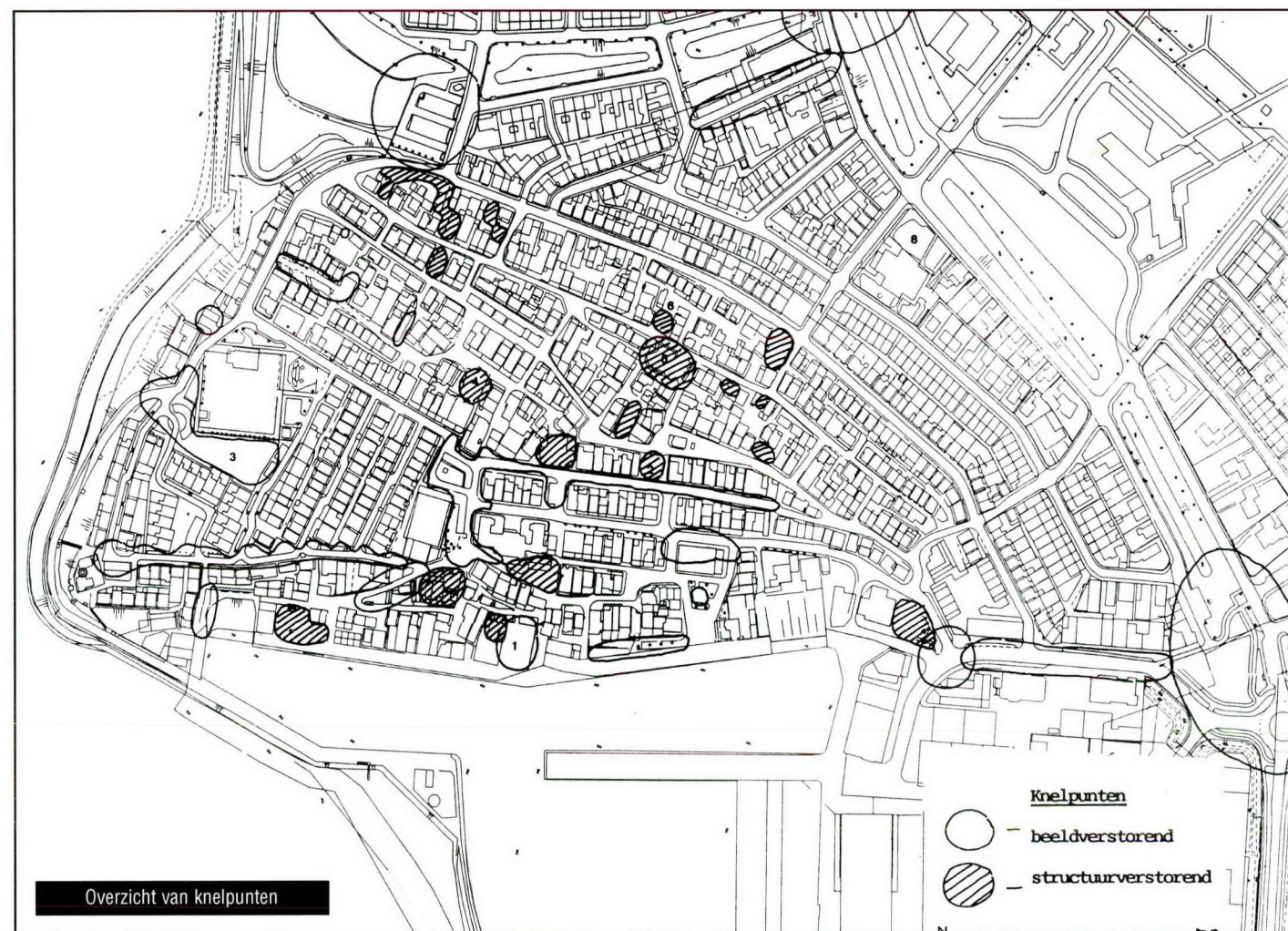
In de ruimtelijke structuur hebben wij onderscheiden: beeldverstorende en structuurverstorende situaties.

1. De beeldverstorende zijn bijvoorbeeld locaties waar met enige herinrichting de kwaliteit relatief gemakkelijk kan worden hersteld of verbeterd.

Voorbeelden zijn:

- de groenstructuur in de Kerkstraat in Wijk 4;
- de oplossing van het inrichtingsprobleem dat is ontstaan in de ruimen naast het kerkhof door de nieuwbouw ter plaatse van de school;
- de inrichting van de zuidgrens van Wijk 3 (Schoolstraat);
- de situatie aan de noordzijde van het hotel: groen verdwenen, noord- en westgevel hotel dichtgezet;
- de inrichting rond Wijk 1 nr. 26;
- idem op het plein aan de haven bij de veerboot;
- de beëindiging van en het scharnier in de groene singelstructuur.

2. Structuurverstorend zijn locaties, waar de door ons beschreven karakteristiek of structuur door sloping of herinrich-

ting is tenietgedaan. Hier is herstel moeilijk, omdat vaak een nieuwe constructie de plaats van de oude heeft ingenomen (groen, parkeren, gebouwen), of omdat het proces om tot herstel te komen ingewikkeld is door bijvoorbeeld eigendomsverhoudingen.

Als voorbeeld beperken wij ons tot de "winkel van Oost". De bouw van dit pand heeft:

- de vooruitgeschoven zuidelijke punt van Wijk 3 met zijn vertande bebouwing van hoge kwaliteit ernstig aangetast;
- een essentiële doorgang tussen Botermarkt en het stegenstelsel door Wijk 2 naar Wijk 1 geblokkeerd;
- een schaal en nokrichting geïntroduceerd die niet passen in de karakteristiek van de omgeving;
- de structuur van het plein van de Botermarkt verminkt.

Voor andere door ons aangeduide locaties kunnen dergelijke, in de ter-

men van de vorenstaande analyse gestelde, opmerkingen worden gemaakt.

3. Meer algemene opmerkingen kunnen worden gemaakt over de sloopacties met hun invullingen van stoeptegels. In het voorgaande werd al gewezen op de verwoestende invloed, die zij hebben op de ruimtelijke samenhang.
4. Daarnaast merken wij als knelpunt aan het opmerkelijke streven om bij bouw en inrichting over te gaan tot nivelleringen in het terrein. De bijzondere karakteristiek van de niveauverschillen wordt met veel ingrepen systematisch ontkend of ongedaan gemaakt. Dat geldt ook voor een ander symptoom van hoogteverschillen: de vorken.
5. Het ontbreken van een groenstructuur moet, in het licht van het meer groene verleden, als

een verlies worden aangemerkt. De recente beplanting van enkele van de laatste driehoekjes van gras, die nog aan de grazige bult herinneren, is daarvan een goed voorbeeld.

6. Bij de straatinrichting lijkt de tendens te bestaan, de trottoirs te slechten en de straat "kamerbreed" van bestrating te voorzien, waarbij molgoten de waterafvoer moeten verzorgen. Daarbij ontstaan ten minste drie problemen: de domeinen van de verschillende verkeersgebruikers zijn niet helder meer afgebakend, wat de zwakste in de defensie zal duwen; De molgoten veroorzaken voor de voetganger (zeker de oudere) hinderlijke problemen en als laatste zal de vergrote breedte uitnodigen tot ongewenst parkeren en harder rijden, wat dan vervolgens met behulp van paaltjes weer wordt ingedamd. Het aspect ruimtelijke beleving is bij dergelijke ingrepen onvoldoende tot zijn recht gekomen.

7. Er is veel moeite gedaan om het paalscherp, dat de aanbouw van het eiland aanduidt, in ere te houden. Het paalscherp levert een heel aparte sensatie en is op de meeste plaatsen effectief als het erom gaat het oude eiland ervaarbaar te maken. De aansluiting met de kom van Urk verdient echter betere uitwerking. De relatie van het scherm met de kom is op dit moment zoek.
8. De grootte van de woningen in de kom van Urk is, gezien de gezinsgrootte, een belangrijk knelpunt.
9. Het opbergen van volumineuze spullen (van step tot auto) is zeer problematisch.
10. De entree van Urk is ongemeen rommelig; gaten in de bebouwing; strategisch geplaatst, maar beeldverstorend straatmeubilair; een onduidelijke verkeersafwikkeling en een werf van Metz met een hoeveelheid rommelige opslag in het zicht.

6. Aanbevelingen

Hoogte

Het gegeven van de kern van Urk als een bult zou moeten worden gerespecteerd; hoogteverschillen moeten niet meer verdoezeld worden, bij situaties waar zij zijn genivelleerd zouden zij eerder nog moeten worden hersteld.

Blokken

Bij vraagstukken van bebouwing/ invulling moet de blokkenstructuur, die per gebied heel karakteristiek is, tot uitgangspunt worden genomen. Deze structuur is helder, dominant en bovendien flexibel genoeg om verschillende invullingen te kunnen verdragen. Het gaat erom, blokken heel te houden of heel te maken. Waar blokken niet (kunnen) worden afge maakt met gebouwen, kan dat zelfs in groen gebeuren.

Functies

De aanwezige functiemenging in Wijk 2 (winkels, horeca en wonen) is voor de beleving van de straat, met name na sluitingstijd, van belang.

Verkeer

De auto is in de geschiedenis van Urk een recent probleem. Ruim baan voor auto's door trottoirs te slechten is niet altijd gewenst beleid, vanwege de neven-

effecten zoals slecht begaanbare wegen (molgoten!) en het ontstaan van parkeerproblemen, die weer hun eigen oplossingen gaan meebrengen. Misschien is het raadzaam niet te veel te willen regelen en inrichten: elk gebod en verbod roept weer zijn eigen reactie op.

Twee uitgangspunten zijn van belang:

1. De kom van Urk is een oude, unieke structuur, waarvoor een eigen oplossing gezocht moet worden. Stereotype verkeersoplossingen misskennen dat Urk zich onderscheidt van willekeurige (buiten) wijken.
2. Bij elke verkeerstechnische ingreep moeten de gevolgen voor de ruimtelijke kwaliteit een belangrijke wegingsfactor zijn.

Toerisme

Er is een relatie tussen ruimtelijke kwaliteit en de soort toerisme die kan worden nagestreefd. In het toeristisch beleid moeten keuzen gemaakt worden tussen massatoerisme / individueel toerisme die in de werving en de ruimtelijke inrichting tot uitdrukking komen: welke toeristen wil je waar wel en waar niet?

Groen

Refererend aan een groene traditie moet

een groenbeleid worden opgezet dat de groenvoorziening structureel aanpakt. De incidentele groenperkjes die nu her en der ontstaan, zijn ruimtelijk niet interessant, duur in onderhoud en kwetsbaar in de milieus waarin zij staan.

Architectuur

Op het gebied van de architectuur zou meer gereguleerd moeten worden. Een stringent welstandsbeleid voor de kom van Urk, met heldere criteria, die de burgers tevoren bekend zijn, is, in elk

geval voor een reeks van jaren, een noodzaak om de beeldkwaliteit op te krikken. Uit de mogelijkheden die de Woningwet 2003 biedt, moet het maximale worden gehaald aan beleidsmiddelen om sturend op te kunnen treden.

Concrete aanbevelingen voor de architectuur zijn bijvoorbeeld:

- de bouw van zogenaamde "Urker huisjes" moet met name gestimuleerd worden in oud-Urk (Wijk 4, 5, 6);
- hoogteverschillen moeten in de

Een 'nieuw' Urker huisje in Wijk 5

architectuur niet verdoezeld worden;

- er moet scherp getoetst worden op kleur- en materiaalgebruik;
- ten aanzien van aan- en uitbouwen: het aanbrengen van dakkapellen op langskappen tegengaan; anderzijds het fenomeen van de aan- en uitbouwen erkennen als een van de karakteristieken van Urk en er gebruik van maken voor het oplossen van ruimteproblemen in de woningen, bijvoorbeeld dat van bergruimte;
- vóór- en achtererven dienen onderscheiden te zijn; verstening van erfgronden kan, maar verstening van hekjes op de trottoirgrens kan niet;

- groenaanleg op de erven moet gestimuleerd worden. Voorerven zouden in gemeentebestuur moeten blijven;
- voor hekjes moet geen type worden voorgeschreven: ze zijn van wrakhout tot en met ijzer voorgekomen en dat kan zo blijven. De hoogte moet wel steeds de huidige blijven;
- vrije bouwwerken in de kom van Urk worden in het Beschermd Dorpsgezicht aan een welstandstoets onderworpen;
- bij nieuwbouw moet de oorspronkelijke kapvorm en -richting prevaleren;
- vanaf de straat heeft het venster

een belangrijke rol in de uitstraling van een gebouw of een reeks gebouwen in een straat. De profilering van moderne kozijnen is vaak veel forser dan de oorspronkelijke.

Beeldkwaliteitplan

De laatste aanbeveling moet zijn dat, wanneer zich ruimtelijke vraagstukken in de kom van Urk voordoen, zoals het dorpsvernieuwingproces, deze worden geanalyseerd met het referentiekader dat in dit rapport wordt aangereikt.

Tenslotte

Een beeldkwaliteitplan is slechts één van de middelen die het bestuur ten dienste staan voor het voeren van ruimtelijk beleid. Het bestemmingsplan doet uitspraken over functies en bouwvolume. Het welstandsbeleid geeft uitsluitend

over de criteria waarmee de architectuur van bouwvoornemens wordt getoetst. Het beeldkwaliteitplan krijgt als middel tussen die twee een belangrijke rol: het geeft richting aan de mogelijke interpretaties van de regels in het bestemmingsplan en biedt een toetsingskader voor welstand. Het nog te formuleren monumentenbeleid wordt gebaseerd op het uitgangspunt dat monumenten, beeldbepalend als zij zijn, dienen als "generator" van ruimtelijke kwaliteit. In die termen bezien, moet de selectie van gemeentelijke monumenten uit de MIP-panden een strategische selectie zijn, wat goed aansluit bij de constatering dat veel van de MIP-panden eerder beeldbepalende dan architectonische waarde hebben. Aan panden kan een "bouw-envelop" worden meegegeven.